

879 Holdinger til store rovdyr i Norge og Sverige

En komparativ studie av holdinger til rovdyr og rowiltforvaltning

NINA Rapport

Olve Krange
Torvald Tangeland
Camilla Sandström
Göran Ericsson

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Holdinger til store rovdyr i Norge og Sverige

En komparativ studie av holdinger til rovdyr og rovviltforvaltning

Olve Krange

Torvald Tangeland

Camilla Sandström

Göran Ericsson

Krange,O., Tangeland, T. Sandström,C. og Ericsson, G. 2012.
Holdninger til store rovdyr i Norge og Sverige. En komparativ studie av holdninger til rovdyr og rovviltforvaltning - NINA Rapport 879. 68s.

Oslo, Juni 2012

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-2475-8

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

[Åpen]

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Bjørn Kaltenborn

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Erik Framstad (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)

Direktoratet for naturforvaltning

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER

Terje Bø og Susanne Hanssen

NØKKELOORD

Rovdyr, rovviltforvaltning, holdninger, spørreskjema, komparativ studie, Norge, Sverige.

KEY WORDS

Large carnivores, large carnivore management, attitudes, survey, comparative research, Norway, Sweden.

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Sluppen

7485 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo

Gaustadalléen 21

0349 Oslo

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 22 60 04 24

NINA Tromsø

Framsenteret

9296 Tromsø

Telefon: 77 75 04 00

Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer

Fakkeltgården

2624 Lillehammer

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 61 22 22 15

Sammendrag

Krange, O., Tangeland, T., Sandström C. & Ericsson G. Holdninger til store rovdyr i Norge og Sverige. En komparativ studie av holdninger til rovdyr og rovviltforvaltning – NINA Rapport 879. 69 s.

Norge og Sverige deler rovviltstammer. I begge land har populasjonene av ulv, bjørn, jerv og gaupe økt gjennom flere tiår. Situasjonen stiller politikk og forvaltningen overfor store utfordringer. Folks ulike oppfatninger om rovdyra og rovdyrforvaltningen er viktige elementer i dette. I rapporten sammenligner vi tall fra norske og svenske surveyundersøkelser hvor respondentene er bedt om å ta stilling til en rekke spørsmål som handler om rovdyr og rovviltforvaltning.

Fire utvalg sammenlignes: Et nasjonalt utvalg fra Norge (N=3000), et nasjonalt utvalg fra Sverige (N=490), et utvalg fra rovdyrområder i Norge (N=1002) og et fra rovdyrområder i Sverige (N=5395). Utvalgsstørrelsene og også datainnsamlingsmetodene varierte ganske mye. Derfor kan det være metodologiske forklaringer på flere av funnene som gjøres. Analysestrategien er todelt. Først (kapittel 3) sammenlignes fordelingene på en serie variabler som måler ulike sider ved rovdyrproblematikken. Deretter (kapittel 4) sammenlignes forklaringskraften til en prediksjonsmodell for holdninger til ulv.

Et hovedinntrykk er at Norge og Sverige, som forventet, ligner hverandre mye. For det første er rovdyra populære i begge land, og uavhengig om man bor i rovdyrområder eller ikke. Det er også mange som kunne tenke seg å ha rovdyra i nærheten av eget bosted, men vi fant også spor av en mulig "Not in my back yard-effekt" i alle utvalgene. Bestandsmålene for rovdyr har stor aksept i begge land. I rovdyrområdene var det vanligere å ville redusere bestandsmålene enn det var å ville øke dem. I de nasjonale utvalgene var forholdet motsatt. Det er et mønster vi ser i begge land. De var også stor enighet om hvilke forvaltningstiltak som var mest legitime. Gjerder og merking har stor oppslutning, mens gift og hiuttak har lav legitimitet.

Hovedmønstrene er like når vi sammenligner Norge og Sverige. Forskjellene mellom landene handler mest om nivåer og detaljer. Det kan se ut til at rovdyra er litt mer populære i Sverige enn i Norge, og svenskene er i noen grad mer lojale mot forvaltningen enn de norske respondentene. En viktig forskjell er at forskjellen mellom utvalgstypene er større i Sverige enn i Norge. Det kan tyde på en sterkere polarisering mellom by og land i Sverige. På dette punktet må vi imidlertid være varsomme med å trekke bombastiske konklusjoner. De nokså ulikt sammensatte utvalgene fører til at vi ikke kan legge for stor vekt på prosentdifferanser og enkeltestimater

Som en avsluttende analyse testet vi en prediksjonsmodell for holdninger til ulv i alle fire utvalg. Modellen besto av fire blokker med variable. Blokk 1: Kjønn, alder og utdanning, Blokk 2: Om man tror det finnes ulv der man bor, om man er redd for å treffe ulv, Blokk 3: Størrelse på bosted, S tørrelse på bosted, størrelse på fars oppvekststed og størrelse på mors oppvekststed. Blokk 4: Interesse for å være i naturen, Viktig at det fins ville dyr der du bor, Grunnleggende innstilling til jakt, Drevet med jakt i løpet av de siste fem årene og synet på omfanget av naturområder i Norge/Sverige som er vernet. Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for å ville ha ulv i Norge: En ung person med høy utdanning, som ikke tror det fins ulv der han/hun bor, som ikke er redd for å møte ulv i naturen, har vokst opp i en by, syns det er viktig med ville dyr der ha/hun bor, er skeptisk til jakt, har ikke jaktet de siste fem årene og som syns for lite natur er vernet. Modellen hadde god forklaringskraft ($R^2_{adj} > .30$) i alle utvalg bort sett fra i det nasjonalt representative utvalget fra Sverige. Det kan være metodologiske grunner til funnet, men framtidig forskning burde forsøke å studere holdninger til rovdyr i sammenheng med maktfordelingen mellom urbane og rurale områder i de to landene.

Abstract

Krange, O., Tangeland, T, Sandström C. & Ericsson G. Holdninger til store rovdyr i Norge og Sverige. En komparativ studie av holdninger til rovdyr og rovviltforvaltning – NINA Rapport 879. 68 s.

Norway and Sweden have joint populations of large carnivores. In both countries the numbers of wolf, bear, wolverine and lynx have increased significantly during the last decades. The situation challenges nature management agencies and policy makers. Popular opinions on carnivores and peoples' assessment of management measures are core elements in this picture. In the present study we compare responses from Norwegian and Swedish respondents, who were asked to give their opinion on a wide range of questions concerning carnivore issues.

We compare responses given in four different samples: A national representative sample from Norway (N=3000), a national representative sample from Sweden (N=490), a sample from large carnivore districts in Norway (N=1002) and a sample from large carnivore districts in Sweden (N=5395). Sample sizes and data collection methods vary quite a lot. Hence, methodological explanations must be considered for all observed differences. The rapport contains two kinds of statistical analyses. In Chapter 3 distributions of variables measuring various sides of the carnivore issue are compared. In Chapter 4 we investigate if a simple prediction model for attitudes towards wolves has the same statistical impact in all four samples.

Norway and Sweden are not very different, as expected. Large carnivores are quite popular, and the statistical patterns are the same in all four samples. Differences appear mostly as details. Analyses imply that large carnivores probably are a little more popular in the Swedish national representative sample, and that the Swedes seem so be even more loyal to the nature management system than the Norwegians. The difference between the national representative sample and the carnivore districts sample is greater in Sweden than in Norway. It is possible that the antagonism between rural and urban areas is greater in Sweden than in Norway. However, sample sizes and data collection method vary a great deal. Hence, results should not be over emphasized.

Lastly, we tested a prediction model for attitudes towards wolves in all four samples, by stepwise linear regression. The model consisted of four blocks. Block 1: gender, age and education. Block 2: fear of wolfs and whether one believes that wolfs live in nature near home. Block 3: place of residence size, size of place where one grew up and size of place where father and mother respectively grew up. Block 4: appreciation of nature as a place for recreation, appreciation of wildlife, general assessment of hunting, taking part in hunting and consider if total nature conservation area should increase. The variables had varying impact, but statistical associations went in the expected direction. According to the analysis the profile of those who had the highest probability for liking wolves was: Young, well educated, felt no fear for wolves, urban dweller, brought up in urban areas, high regard of wildlife, low regard of hunting, not participating in hunting, and wanted to see larger nature areas protected. The model had a good fit ($R^2_{adj.} > .30$) for all samples except the national representative sample in Sweden. Methodological explanations must of course be considered, but further analyses should look into the possibility that the finding is linked to different power relations between urban and rural areas in the two countries.

Olve Krange, olve.krangle@nina.no
Torvald Tangeland, torvald.tangeland@nina.no
Camilla Sandström, camilla.sandstrom@pol.umu.se
Göran Ericsson, Goran.Ericsson@slu.se

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	4
Innhold	5
Forord	6
1 Innledning	7
2 Metode	10
2.1 Datainnsamling.....	10
2.2 Utvalgene.....	11
2.3 Datainnsamling.....	15
2.4 Dataanalyse.....	15
3 Beskrivende sammenligninger av Norge og Sverige	16
3.1 Holdinger til store rovdyr.....	16
3.1.1 NIMBY- effekt.....	20
3.2 Holdinger til bestandsmålene.....	22
3.3 Forvaltning av rovdyr og håndtering av rovdyrkonflikter.....	25
3.4 Generelle holdinger til natur og naturbruk.....	30
3.5 En foreløpig oppsummering.....	33
4 Hva ligger bak holdingene til store rovdyr?	35
4.1 Bakgrunnsfaktorer.....	35
4.2 Regresjonsmodeller.....	36
5 Avslutning	45
6 Referanser	46
Vedlegg: Sammenligning av spørreskjemaene for rovdyrgallupene i Norge og Sverige	48

Forord

Her sammenlignes nordmenns og svenskers meninger om rovdyr og rovdyrforvaltning. Så vidt vi vet, er det første gang at noen systematisk sammenligner Norge og Sverige når det gjelder befolkningenes holdninger til rovdyrspørsmål. Arbeidet er utført som et samarbeid mellom forskere fra Norsk institutt for naturforskning (NINA), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) og Umeå universitetet. Rapporten er ikke basert på originale data, men på allerede eksisterende nasjonale datasett. Sammenligningene baserer seg på at mange spørsmål er stilt på samme måte i begge land og at dataene har god representativitet.

Vi takker Direktoratet for naturforvaltning som har finansiert undersøkelsen og Terje Bø og Susanne Hanssen i DN for konstruktivt samarbeid.

Oslo, juni 2012

Olve Krange
Seniorforsker, prosjektleder

1 Innledning

Gaupe (lodjur), jerv, bjørn og ulv (varg) bryr seg lite om landegrensa som deler den skandinaviske halvøya i to. Norge og Sverige har felles rovdyrbestander, men det er to selvstendige land som skal bestemme hvordan dyra skal forvaltes og to befolkninger som skal ta stilling til hva de mener om dem. Denne rapporten handler om likheter og forskjeller mellom nordmenns og svenskers syn på rovdyr og rovdyrforvaltning.

Historisk har ikke rovdyra vært folkets favorittarter. Myndighetene i begge land har ført aktiv politikk for å bekjempe og til og med utrydde dem. Sverige innførte skuddpremie på ulv allerede i 1647 (Bore 2012). I 1844 fikk Norge en ny jaktlov hvor en sentral målsetting var at rovdyra skulle utryddes. Og tiltakene var vellykkede. For en art som ulven viser oversikter over antall skutte dyr ganske parallelle forløp i de to landene. I Norge gikk utbetalte skuddpremier kraftig ned etter 1865, og svensk statistikk for "nedskjutting av varg" etterlater et inntrykk av en sterkt redusert ulvebestand etter 1870 (Bore 2012). I norsk sammenheng ser vi den samme utviklingen for de tre andre store rovdyrartene, mange felte dyr før forrige århundreskifte og få utover på 1900-tallet.¹ I Sverige kan vi se et lignende mønster, men der ble artene fredet i flere omganger for at de ikke skulle utryddes helt.² Som en konsekvens av politikken som ble ført, har begge land vært gjennom en lang periode med svært små rovdyrpopulasjoner.

Utover på 60 og 70 tallet begynte bildet å forandre seg. Allerede i 1966 ble ulven fredet i Sverige. Bjørnen ble fredet mellom 1913 og 1943 på Kronans mark. Jerven ble fredet i 1969. Gaupe ble fredet mellom 1927 og 1943, og på nytt i 1986 utenfor reinbeitedistriktene (renskötselområdet) og fra 1991 i hele landet. I Norge ble bjørn og ulv totalfredet fra 1973. Med viltloven fra 1981 ble også jerv og gaupe omfattet av de generelle vernebestemmelsene som gjelder alt vilt. Alle dyr er som et utgangspunkt fredet, med mindre noe annet framkommer av viltloven (respektive jaktlagen i Sverige). Jakt eller skydds jakt og fangst er bare lovlig på et begrenset antall arter og til eksplisitt fastsatte jakttider.

I tiårene før årtusenskiftet begynte bestandene igjen å vokse, og dermed også behovet for aktiv forvaltning. Til dette har det også ligget en omfattende forskningsinnsats. Den naturvitenskapelige forskningen har vært særlig framtreddende. Med felles bestander er det bare naturlig at landene også samarbeider om forskningen, og sånn har det vært når det gjelder den biologiske forskningen. Prosjekter som Skandulv, Scandlynx, Det skandinaviske bjørneprosjektet og to nasjonale jerveprosjekter består av forskerlag fra både Norge og Sverige. Man har etter hvert gode estimater for antall dyr, god oversikt over populasjonsdynamikken, ynglinger, slektskap og innavl, leveområder og revirer, og predasjon på vilt og bufe. Kort sagt er rovdyrpopulasjonene meget godt overvåket fra naturfaglig hold.

I begge land har også samfunnsfaglig forskning vært involvert, men her har ikke samarbeidet vært like omfattende. Det finnes enkeltstående komparative studier av forvaltningen av rovdyr i de to landene, men dette er den første studien som har som målsetting å sammenligne befolkningenes meninger om rovdyr i Norge og Sverige. Og det er gode grunner til å gjøre akkurat det. Rovdyrstammene er felles, og populasjonsendringene har klar parallellitet. Det betyr likevel ikke at dyras livsbetingelser med nødvendighet er de samme på begge sider av grensa. I moderne samfunn overlever nemlig rovdyra (som alt annet i naturen) på menneskenes nåde og premisser. I begge land er det en uttalt politisk målsetting at vi skal ha levedyktige populasjoner av alle de fire store rovpattedyrene. I tillegg har man som mål at det skal skje med lavest mulig konfliktnivå. Rovdyra er dessuten forbundet med konflikt og meningskontroverser i både Norge og Sverige. For at politikken som føres skal være effektiv trenger den et minimum av legitimitet, eller oppslutning fra befolkningen. Derfor er det viktig å ta rede på hva folk mener, og det er det vi gjør i denne rapporten.

¹ <http://www.ssb.no/histstat/aarbok/tab-2000-10.18.01.html>

² http://www.viltskadecenter.se/index.php?option=com_content&task=view&id=82&Itemid=303

Målsettingen med rapporten er å sammenligne nordmenns og svenskers syn på de fire store rovdyrene, og forvaltningen av dem. Vi vil søke å belyse likheter og ulikheter langs to dimensjoner: Nasjonalitet og det å være bosatt i rovdyrområder.

Rapporten sammenligner svar fra respondenter i fire utvalg:

1. Et nasjonalt representativt utvalg i Norge
2. Et utvalg fra områder hvor man finner ulv og bjørn i Norge
3. Et nasjonalt representativt utvalg fra Sverige
4. Et utvalg fra områder hvor man finner alle fire store rovdyrene i Sverige

Litt fra samfunnsforskningen om rovdyr i Norge og Sverige

Gjennom mer enn ti år har samfunnsforskere ved NINA studert rovviltkonfliktene i Norge. Metoden har med et vesentlig unntak (se for eksempel Bjerke et al. 2003, Bjerke et al. 2000) vært kvalitativ med dybdeintervjuer av enkeltpersoner og i fokusgrupper. Studier av ulvekonflikten har dominert, og studiene har i hovedsak foregått i østlandskommuner som ligger innenfor den såkalte ulvesonen³.

I norske medier, i politikk og forvaltning har ordet rovdyrkonflikt nesten vært synonymet med konflikten mellom beitenæringene og rovdyra. Det er problemene man opplever innenfor rein-driften og saunæringen det skrives mest om i avisa, og det er på dette området myndighetene har kommet med avbøtende og konfliktdempende tiltak. Et gjennomgående funn fra samfunnsfaglig rovdyrforskning har vært at rovdyrkonflikter handler om mye mer enn problemene rovdyra skaper for beitebrukere. For det første, og det er egentlig ganske selvsagt, er rovviltkonfliktene sosiale konflikter. Det er snakk om motsetninger mellom mennesker, som har motstridende meninger om rovdyr, ikke først og fremst en konflikt mellom dyr og folk. For det andre er motstanden mot rovdyr utbredt i grupper som ikke har noe med landbruket å gjøre. Det innebærer at rovdyrkonfliktene får næring fra mer enn de konkrete problemene rovdyra skaper. Motsetningsforhold som ganske allment gjør seg gjeldende i moderne samfunn har betydning. Generelle motsetninger mellom by og land og mellom sosiale grupper henger sammen med rovdyrkonfliktene og forsterker dem. En grunn er at rovdyra for ganske mange symboliserer urban makt over rurale områder. I møte med trusselen fra en *ytre fiende* står man gjerne skulder ved skulder i forsvaret av det man har felles. I Østerdalen så vi for eksempel at rovviltkonfliktene hadde kraft til å forene på tvers av gamle skillelinjer, sånn som mellom store skogeiere, sauebønder og lokal arbeiderklasse. På litt ulike måter er dette grupperinger som ser sitt liv og sin livsstil som truet av veksten i rovdyrbestandene. Felles for dem er at de er sterkt berørt av generelle økonomiske, sosiale og kulturelle forandringer som endrer bygde-Norge i raskt tempo, men de er svært forskjellige med hensyn til sosio-økonomiske forhold som utdanning, eiendom og inntekt. Det er snakk om forandringer som uavhengig av rovdyrsituasjonen utfordrer deres levemåte og gjør den vanskeligere. Dermed framstår rovdyrvernet som enda et ledd i anslaget mot bygdene. Rovdyrbestandene øker samtidig som raske strukturendringer forandrer den norske landsbygda. Mange identifiserer makta bak begge utviklingstendensene med nøyaktig de samme, sentrale myndigheter og deres kumpaner, eller sagt på en annen måte; Byen og det urbane. (se for eksempel Krange & Skogen 2011, Skogen & Krange 2003)

Den samhällsvetenskapliga forskningen om rovdjur och rovdjursförvaltning i Sverige har vuxit i takt med att rovdjursstammarna ökat. Grovt sett kan forskningen indelas i två ansatser; en kvalitativ ansats inriktad på attitydundersökningar och en kvalitativ ansats baserad på institutionella, perceptuella eller strukturella perspektiv. Den första kvalitativa studien genomfördes redan 1976 (Andersson et al. 1977). Den har följts upp av flertalet studier, ofta

³ Den norske ulvesonen eller Forvaltningsområdet for ynglende ulv, som er det egentlig navnet, strekker seg langs svenskegrensa fra Trysil i nord til Halden i sør. Vestgrensa følger Glomma et stykke, før den svinger vestover og tar med seg Oslo, Bærum og Asker. I sør danner Oslofjorden den vestlige grensa. For en nærmere presentasjon se <http://www.rovviltportalen.no/content/2698/Leveomrade-og-vandring>

med vargen som det primära attitydobjektet och inriktade antingen på att studera attityder till rovdjur i Sverige som helhet, och/eller specifikt riktade studier av attityder i områden med hög densitet av rovdjur. Det finns också studier specifikt inriktade på olika intressegrupper till exempel jägare, tamdjursägare och medlemmar i olika miljö- och turist-/friluftorganisationer (se till exempel; Ericsson et al. 2006, Heberlein & Ericsson 2005, 2008, Karlsson et al. 1999). En nyligen genomförd forskningsöversikt (Ednarsson, 2010) visar att båda ansatserna domineras av en central dimension, nämligen den mellan stad och land eller centrum och periferi. Förutom att detta berör samma konfliktdimensioner som i Norge dvs mellan förekomsten av rovdjur och traditionella ekonomisk näringar som ren- och fårnäring, men även jakt visar resultaten att landsbygdens utarmning i form av minskande service, avfolkning och försörjningsmöjligheter spelar en roll för hur människor uppfattar rovdjurssituationen (Ednarsson 2005). Detta förstärks genom berörda gruppers känsla av vanmakt och marginalisering på grund av rovdjursförvaltningens utformning (Sjölander-Lindqvist 2006, Sjölander-Lindqvist 2008, Sjölander-Lindqvist 2009.) samt förvaltningens bristande förmåga att hantera krav på delaktighet i förvaltningen (Cinque 2007, 2008, Matti & Sandström 2011, Sandström et al. 2009). En viktig slutsats av de olika studierna är att «(R)ovdjursfrågan kan ses som en kamp mellan olika landskapsperspektiv, där de lokalt berörda ser landskapet som en arena för social reproduktion av kulturella värderingar och överlevnad, medan förespråkarna, utifrån ett bevarandeperspektiv, ser landskapet som en möjlighet för hotade arters överlevnad» (Ednarsson 2010:23).

Forskningsoppdraget

Vi skal sammenligne holdninger til rovdyr og rovdyrforvaltning i to land som deler rovviltpopulasjoner og arealet på den Skandinaviske halvøya. Oppgaven her er først og fremst å gjøre en deskriptiv studie.

- Hvor ulike er nordmenn og svensker i synet på rovdyr og rovviltforvaltning?
- Hvilken betydning har det at man bor i et rovdyrrområde?

Vi presenterer tall og oversikter over likheter og forskjeller som vi finner når vi sammenligner de fire datasettene (kapittel 3). I tillegg kommer vi til å gå litt nærmere inn på hvordan rovdyrholdningene har sammenheng med folks sosiale og kulturelle bakgrunn og profil. Spørsmålet blir da:

- Henger holdninger til rovdyr sammen med de samme sosiale og kulturelle forholdene i både Norge og Sverige?

Vi svarer ved å konstruere en såkalt prediksjonsmodell for rovdyrholdninger, som vi tester ut i alle fire utvalgene (kapittel 4).

2 Metode

Vi gjør her rede for hvordan dataene er samlet inn og hvordan de er analysert.

2.1 Datainnsamling

Først beskriver vi hvordan dataene ble samlet inn i Norge. Deretter beskriver vi hvordan det ble gjort i Sverige. Metoden for datainnsamling var ganske forskjellig i de to landene. Mot slutten av avsnittet diskuterer vi noen av konsekvensene det kan få for analyse og resultater.

Målsettingene for den norske studien var å kartlegge holdinger til rovdyr, generelt i befolkningen, og i befolkningsgrupper fra områder hvor det finnes av store rovdyr. For å gjøre det var vi avhengig av å ha tilstrekkelig mange observasjoner også fra folk som bor i rovdyrrområdene. Teknisk ble det løst ved å trekke et relativt stort antall respondenter fra kommuner som ble definert som rovdyrkommuner. Kommunene som ble klassifisert som rovdyrkommuner er listet opp i tabell 1:

Tabell 1. Kommuner som er definert som rovdyrkommuner i undersøkelsen.

Halden	Hamar	Stor-Elvdal	Grong
Aremark	Ringsaker	Rendalen	Gáivuotna Kåfjord
Marker	Eidskog	Steinkjer	Kvæningen
Rømskog	Grue	Meråker	Guovdageaidnu - Kautokeino
Eidsberg	Åsnes	Verdal	Alta
Skiptvet	Våler (Hedm.)	Snåsa	Kárásjohka Karasjok
Våler (Østf.)	Elverum	Lierne	Deatnu Tana
Aurskog-Høland	Trysil	Røyrvik	Sør-Varanger
Kongsvinger	Åmot	Namsskogan	

Kommunene som vi heretter kaller rovdyrkommuner fordeler seg på tre områder: Kommuner fra fylkene Østfold, Akershus og Hedmark utgjør et sammenhengende område, kommuner fra Nord-Trøndelag et annet og fra Troms og Finnmark et tredje. Regionene har bestander av alle de fire store rovdyrartene. Det finnes selvsagt også store rovdyr i andre deler av landet, men for å kunne sammenligne folk som bor i rovdyrrområder med resten av befolkningen var det viktig å finne fram til kommuner med et ganske tydelig innslag av rovdyr. Regionene er store nok til å ha minst en bykommune i hver (Halden, Hamar, Kongsvinger, Steinkjer og Alta). Dette har vi gjort for å kunne se på sammenhenger mellom by og land også innenfor rovdyrregionene (se Tangeland et al. 2010).

Det totale utvalget for undersøkelsen består av 4002 respondenter, fordelt på 1002 fra rovdyrkommunene og 3000 fra et nasjonalt representativt utvalg. Totalutvalget er stort, og gir altså særlig god dekning i områdene som har rovdyr. Datainnsamlingen ble gjennomført av TNS Gallup på vegne av NINA. Utvalgsrammen for undersøkelsen var GallupPanelet som er et tilnærmet representativt utvalg av Norges befolkning over 15 år.⁴ Ved inngangen til august 2010 var panelet på 48 627 personer.⁵ Det er TNS Gallup som eier og driver panelet.

Datainnsamlingen i Norge ble gjennomført i løpet av to uker i månedsskiftet september-oktober 2010. Undersøkelsen ble sendt ut til 8058. Da 4002 respondenter hadde svart, ble innsamlingen avsluttet. Det gir en svarprosent på 49,7 %. Dette er ikke den reelle svarprosenten som undersøkelsen kunne oppnådd dersom den ikke hadde blitt avsluttet når det på forhånd definerte målet ble nådd. Framgangsmåten har den fordelen at man etter behov kan korrigere nettutvalgets representativitet dersom skjevheter oppdages. I undersøkelsen fra Norge ble ikke det ansett som nødvendig.

⁴ <http://www.galluppanelet.no>

⁵ Personlig meddelelse fra Arnhild Hjelde i TNS Gallup

Hovedmålsettingen med den svenske undersøkelsen, som ble gjennomført i 2009, var å repetere en undersøkelse fra 2004 som kartla holdinger til natur og dyr. Denne ble gjennomført i de nordligste lenene i Sverige, Dalarna, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten og Norrbotten. De svenske dataene i denne undersøkelsen baserer seg på to utvalg – et fra områder med store rovdyr og et nasjonalt utvalg. Datainnsamlingen ble gjennomført via en postalundersøkelse månedsskiftet mellom mai og juni 2009. Spørreskjema ble sendt til 1067 personer bosatt i hele Sverige. I tillegg ble undersøkelsen sendt til 150 personer, i alderen 16 – 65 år, i samtlige kommuner i lenene Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Västernorrland, Gävleborg og Dalarna. Totalt ble undersøkelsen sendt til 11417, hvorav 11073 kunne nås via post. Svarprosenten i det nasjonale utvalget var på 47 %. I utvalgene fra de seks lenene varierte svarprosenten mellom 50 % og 56 %, Gävleborg (50 %), Västernorrland (50 %), Norrbotten (51 %), Västerbotten (54 %), Jämtland (56 %) og Dalarna (50%). På kommunenivå varierte svarprosenten mellom 31 % (Botkyrka) och 63 % (Krokom).

Dataene fra Norge og Sverige ble samlet inn på ulike måter. I Norge er undersøkelsen nettbasert, mens den i Sverige er postal. Begge metodene har styrker og svakheter. Et problem med spørreundersøkelser som gjennomføres på internett er at eldre ofte blir underrepresentert. En lavere andel av dem har internetttilgang og færre er fortrolige med bruk av datautstyr. Alternativt kunne datainnsamlingen blitt gjennomført ved hjelp av telefonintervjuer. I forbindelse med valgundersøkelsene har TNS Gallup gjennomført spørreundersøkelser både via telefon og internett. Resultatene fra internettpanelet samsvarte like godt med de faktiske valgresultatene som telefonundersøkelsene. Dette tyder på at internettpanelet har en like god representativitet som telefonundersøkelser.⁶ Postale undersøkelser har ofte lav svarprosent. Den svenske undersøkelsen oppnådde en akseptabel svarprosent på mer enn 50 prosent, men med store variasjoner i svarprosenten på kommunenivå. Enkelte kommuner har en svarprosent på 30-tallet, som er svært lavt. Både i postale og nettbaserte undersøkelser er eldre og folk med lav utdanning og særlig menn ofte underrepresentert. Det kan bidra til at vi overestimerer positive holdninger til rovdyr og rovviltforvaltning, kanskje særlig i rovdyrområder. En annen mekanisme virke muligens i motsatt retning. Folk er ofte mer villig til å delta i undersøkelser om temaer som interesserer dem. Vi beskriver utvalgene i større detalj i avsnittet som følger.

2.2 Utvalgene

Rapporten baserer seg på responsen fra informantene i fire utvalg, tabell 2. To fra Norge: Et fra rovdyrområdene og et landsrepresentativt utvalg. To fra Sverige: Et fra rovdyrområdene og et landsrepresentativt utvalg. Rovdyrområdene fra Norge og Sverige er noe ulikt konstruert. I Norge er området definert som 36 kommuner lokalisert i tre regioner, tabell 1. I Sverige består rovdyr området av seks len: Västerbotten, Norrbottens län, Dalarna, Gävleborg, Västernorrland og Jämtland len.

Tabell 2. Bruttoutvalgene

Områder	Antall
Rovdyrområder i Norge (NR) ^a	1002
Nasjonalt utvalg i Norge (NN)	3000
Rovdyrområder i Sverige (RS) ^b	5395
Nasjonalt utvalg i Sverige (NS)	490

^a Se tabell 1

^b Västerbotten, Norrbottens län, Dalarna, Gävleborg, Västernorrland og Jämtland len

⁶ Personlig meddelelse Line Egeland i TNS Gallup

De norske og svenske datasettet har ulik aldersmessig sammensetting. De norske respondentene er mellom 20 og 91 år, mens de svenske er mellom 16 og 66 år, tabell 3.

Tabell 3. Alder i bruttoutvalgene

	Antall	Gjennomsnitt	Min	Maks	Sd
Norge	4002	49,55	20	91	14,416
Sverige	5749	45,79	16	66	14,364

For å unngå at resultatene av analysen blir påvirket av ulikhetene i alder, studerer vi bare respondentene som er mellom 20 og 66 år, tabell 4.

Tabell 4. Nettutvalg: Personer mellom 20 og 66 år

	Antall	Gjennomsnitt	Min	Maks	Sd
Norge	3528	46,64	20	66	12,74
Sverige	5409	47,55	20	66	12,92

Da blir *nettutvalgene* som rapporten er basert på, som beskrevet i tabell 5.

Tabell 5. Nettutvalgene

Områder	Antall
Rovdyrområder i Norge (NR) ^a	897
Nasjonalt utvalg i Norge (NN)	2631
Rovdyrområder i Sverige (RS) ^b	4942
Nasjonalt utvalg i Sverige (NS)	467

^a Se tabell 1

^b Västerbotten, Norrbottens län, Dalarna, Gävleborg, Västernorrland og Jämtland len

Respondentene fikk spørsmål om hvilke rovdyr de tror finnes nær eget bosted. Tabell 6 som gjengir responsen på dette spørsmålet, viser at utvalgene som skal sammenlignes er ganske uensartet når det gjelder nærheten respondentene opplever å ha til de ulike rovdyrartene.

Tabell 6. Utvalgene og hvilke rovdyr man tror finnes nær eget bosted

	Norge		Sverige	
	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg
Bjørn	69,2 %	12,0 %	92,2 %	17,2 %
Jerv	41,4 %	22,8 %	31,7 %	7,0 %
Gaupe	85,6 %	43,9 %	82,6 %	44,3 %
Ulv	67,2 %	10,8 %	53,5 %	25,4 %
N				

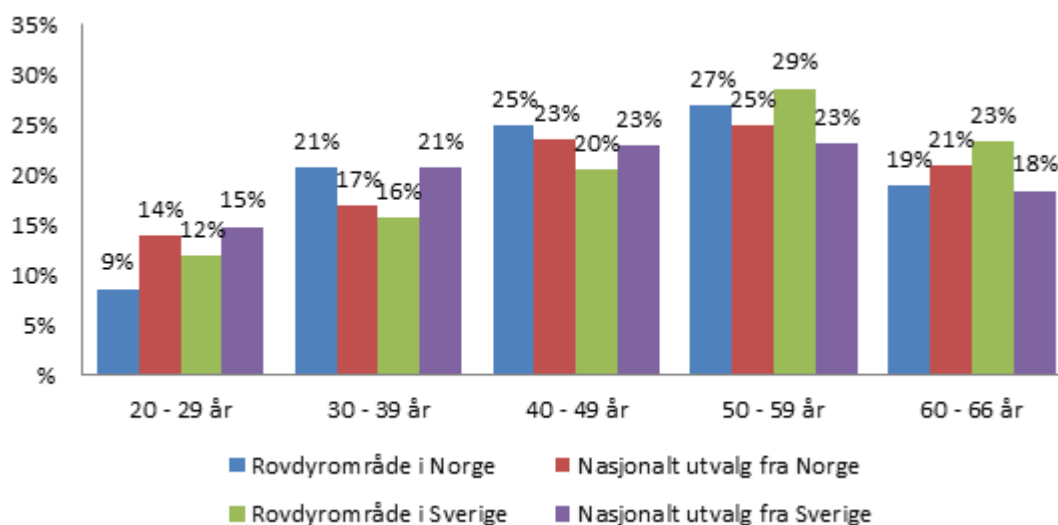
Både i Norge og Sverige er kjønnsfordelingen i utvalgene fra rovdyrområdene noe skjev, tabell 7. Størst skjevhet finner vi i det norske utvalget fra rovdyrområdene. 54,1 % er menn. Skjevheten kan være med på å påvirke resultatene siden holdinger til store rovdyr varierer mellom kjønnene. I de to NINA rapportene 650 og 657 ble det vist at norske kvinner er mindre positive til store rovdyr enn menn (Kränge et al. 2011, Tangeland et al. 2010).

Tabell 7. Kjønn

	Norge		Sverige	
	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg
Mann	54,1 %	50,0 %	51,7 %	50,2 %
Kvinne	45,9 %	50,0 %	48,3 %	49,8 %
N	897	2631	4937	466

Aldersfordelingen er presentert i diagrammet under, figur 1. De fire utvalgene har en noe ulik alderssammensetning, men det overordnede bildet er at aldersgruppene mellom 20 og 66 år er godt dekket i de fire utvalgene.

Figur 1. Aldersfordeling i nettoutvalgene

I det norske utvalget fra rovdyrområder er gruppen med universitets eller høyskoleutdanning noe overrepresentert, tabell 8. Respondenter som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning er underrepresentert. Normalt finner man en positiv statistisk sammenheng mellom utdanning og synet på rovdyr. Det kan bidra til at andelen som er positive til rovdyr i noen grad overestimeres, og kanskje særlig i rovdyrområdene.

Tabell 8. Utdanningsnivå

	Norge		Sverige	
	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg
Grunnskoleutdanning (10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole eller lignende)	6,1 %	7,3 %	13,5 %	9,5 %
Videregående utdanning (Allmennfag, yrkesskole eller annet)	44,8 %	63,7 %	55,2 %	49,7 %
Universitets-/høgskoleutdanning	49,1 %	29,0 %	31,3 %	40,9 %
N	897	2631	4928	465

Tabell 9 viser fordelingene når det gjelder størrelsen på bosted. Et flertall av respondentene fra rovdryrområdene bor på mindre tettsteder eller byer. I de to nasjonale utvalgene er det et flertall som bor i mellomstore eller større byer. De nasjonale utvalgene er i betydelig større grad urbane utvalg.

Tabell 9. Størrelse på bosted

	Norge		Sverige	
	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg
Mindre grend eller spredtbygd strøk	19,4 %	9,2 %	29,6 %	13,6 %
200 – 2000 innbyggere	15,1 %	10,1 %	19,0 %	8,8 %
2001 – 10 000 innbyggere	26,3 %	17,9 %	30,1 %	15,5 %
10 001 – 100 000 innbyggere	39,3 %	37,2 %	21,3 %	39,4 %
Større byer (Oslo, Trondheim, Bergen, Stavanger, Stockholm, Göteborg eller Malmö)		25,6 %		22,6 %
N	876	2622	4897	464

Inntekt er en av variablene som er noe ulikt målt i Norge og Sverige. Fordelingen av bruttoårsinntekt for de to norske utvalgene er framstilt i tabell 10. Det norske nasjonale utvalget har en signifikant høyere husstandsinnkomst (781.000 NOK) enn de som tilhører det norske rovdryrområdene (743.000 NOK).

Tabell 10. Inntektsnivå i de to norske utvalgene, bruttoårsinntekt for husstand

	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg
Under 200.000 kroner	4,1 %	4,0 %
200.000 - 399.999 kroner	15,5 %	15,0 %
400.000 - 599.999 kroner	24,4 %	20,8 %
600.000 - 799.999 kroner	28,5 %	26,8 %
800.000 - 999.999 kroner	18,4 %	20,6 %
1.000.000 - 1.199.000 kroner	7,0 %	7,3 %
1.200.000 – 1.399.000 kroner	1,4 %	2,9 %
1.400.000 kroner eller mer	0,7 %	2,5 %
N	847	2425

Inntektsnivåene til de to svenske utvalgene er presentert i tabell 11, nettomånedsinntekt for husstand. Det nasjonale utvalget hadde en signifikant høyere inntekt (35.000 SEK) enn utvalget fra rovdryrområdene (32.000 SEK).

Tabell 11. Inntektsnivå i de to svenske utvalgene, nettomånedsinntekt for husstand

	Rovdyrområde	Nasjonalt utvalg
Lägre än 10.000 kr per månad efter skatt	5,8 %	5,9 %
10 – 20.000 kr	23,4 %	21,0 %
20 – 30.000 kr	33,0 %	28,0 %
30 – 40.000 kr	26,3 %	23,4 %
40 – 50.000	7,8 %	13,2 %
50 – 60.000 kr	2,3 %	5,0 %
Mer än 60.000 kr per månad efter skatt	1,2 %	3,5 %
N	4824	461

2.3 Datainnsamling

I vedlegg bakerst i rapporten er de to skjemaene sammenlignet og tilpassinger som har blitt gjort for å kunne sammenligne svarene er beskrevet. I rapporten blir de norske formuleringene benyttet med mindre forskjellene i formuleringene var så store at de kunne tenkes å påvirke svarene.

Det svenske spørreskjemaet som ble anvendt i 2009, bygde hovedsakelig på 2004 undersøkelsen som var en del av forskingsprogrammet FjällMistra. Det ble gjennomført omfattende metodetesting og validering av spørsmålene. Spørsmålene knyttet til rovdyr var i stor grad hentet fra tidligere svenske undersøkelser (Andersson et al. 1977, Ericsson et al. 2006, Norling et al. 1981).

Det norske spørreskjemaet ble utviklet i løpet av september 2010, i samarbeid mellom NINA og TNS Gallup. En av målsettingene med denne undersøkelsen var å kunne sammenligne med resultatene fra den norske undersøkelsen i 2000 (Bjerke et al. 2003) og den svenske undersøkelsen fra 2009 (Sandström & Ericsson 2009).

2.4 Dataanalyse

Første del av analysen (kapittel 3) består stort sett av deskriptiv statistikk. Variansanalyse blir benyttet for å avdekke hvorvidt det er signifikante forskjeller i gjennomsnittskårene mellom de fire utvalgene. Tuk test ble benyttet for å avdekke signifikante forskjeller mellom utvalg. I den andre delen av analysen (kapittel 4) benytter vi en trinnvis regresjonsanalyse for å undersøke om holdningenes sosio-økonomiske profil er den samme i begge land og begge typer utvalg. Basert på funnene fra regresjonsanalysene blir profilene til tilhengere og motstandere av ulv beskrevet. Regresjonsanalysen er beskrevet i større detalj i kapittel 4.

3 Beskrivende sammenligninger av Norge og Sverige

Temaet er forskjeller og likheter mellom Norge og Sverige når det gjelder meningene folk har om rovdyr. Å ha meninger om rovdyr dreier seg om mye mer enn et enkelt spørsmål om man er *for* eller *mot*. En sak er om man er tilhenger av å ha dem i eget land. En annen er hvordan man vurderer å ha dem i nærheten av der man bor. Men meninger om rovdyr handler også om politikken som føres, virkemidlene forvaltningen bruker og de politiske målsetningene som ligger til grunn for forvaltningen. Datasettene som benyttes her inneholder en rekke variabler som dreier seg om slike ulike sider ved temaet *holdninger til rovdyr*.

Holdninger og meninger om konkrete saksforhold er ikke noe folk tilfeldigvis har. Oftest henger de sammen med folks sosiale og kulturelle bakgrunn, livserfaringer og mer generelle verdier. Et viktig bakteppe for meninger om akkurat rovdyr er om man setter pris på naturen og hvordan man bruker naturen, for eksempel egen deltakelse i jakt. Generelle synspunkter og holdninger når det gjelder natur og miljøvern kan også være avgjørende for de vurderingene man gjør av rovdysituasjonen.

I dette kapitlet sammenligner vi de fire utvalgene med hensyn til responsen på de ulike spørsmålene om hva man mener om rovdyr, hvordan man bruker naturen og hva man mener som naturvern i alminnelighet.

3.1 Holdninger til store rovdyr

Vi går rett på sak og begynner med spørsmålene som dreier seg om holdningene til å ha rovdyr i eget land og eget nabolag. Vi sammenligner holdninger til store rovdyr (bjørn, gaupe, jerv og ulv) i alle fire utvalg,

Store rovdyr i eget land

Vi ville vite hva folk mener om ha bjørn, jerv, gaupe og ulv i eget land. De norske utvalgene fikk spørsmålet: "Hva synes du om at disse dyrene finnes i Norge?" For hvert av de fire rovdyra skulle det svares på skalaen "Misliker sterkt", "Misliker", "Nøytral", "Liker" og "Liker godt". I Sverige spurte vi: "Hva tycker du om at det fins björn, järv, lo och varg fins i Sverige?" Også her ble svarene gitt på en fempunkt skala som varierte fra "Ogillar starkt att de finns i Sverige", "Ogillar", "Neutral", "Tycker om" og "Tycker mycket om att de finns".

Når det gjelder bjørn, var et klart flertall i alle utvalgene positive til at bjørn fins i naturen i eget land, tabell 12. Men det er også klare forskjeller mellom utvalgene og i hvor stor grad de likte at det finnes bjørn i landet de bor ($p < 0,000$). Befolkningen ser ikke ut til å være like positiv over alt.

Tabell 12. Hva synes du om at bjørn finnes i Norge/Sverige?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Misliker sterkt	5,4 %	3,2 %	3,3 %	2,2 %
Misliker	12,3 %	7,5 %	10,9 %	3,2 %
Nøytral	19,7 %	21,8 %	23,2 %	17,8 %
Liker	33,3 %	30,5 %	33,8 %	34,4 %
Liker godt	29,3 %	37,0 %	28,8 %	42,4 %
N	897	2630	4899	465

Mest positive var svenskene i det nasjonalt representative utvalget hvor 77 % liker at det fins bjørn i eget land. Deretter følger det norske nasjonale utvalget hvor 68 % liker at det fins bjørn i

landet. Oppslutningen var noe mindre i de to rovdyrområdene, men også her var et klart flertall positive, ca. 62 % i både Norge og Sverige. Det viser seg med andre ord at forskjellen mellom nasjonalt utvalg og utvalget fra rovdyrområder når det gjelder andelen som *liker/liker godt* å ha bjørn i eget land er større i Sverige, hvor prosentdifferansen var 15, enn i Norge hvor den var 6. I den motsatte enden av skalaen ser vi at det er vanligere å mislike bjørn blant respondentene i de norske utvalgene. I Norge sa 11 prosent av respondentene fra det nasjonale utvalget at de misliker at det finns bjørn i Norge. Det tilsvarende tallet for Sverige var 5 prosent. I utvalgene fra rovdyrområdene var nordmennene også mer skeptiske enn svenskene, 17 prosent mot 14 prosent. Også i denne enden av skalaen er forskjellen mellom utvalgene større i Sverige (prosentdifferansen = 9) enn i Norge (prosentdifferansen = 6).

Jerven var også et populært dyr i alle utvalgene, og et klart flertall i alle fire utvalg er positive til at det fins jerv i eget hjemland, men også for jerv er det signifikante forskjeller i graden av positivitet mellom utvalgene ($p < 0,000$), tabell 13.

Tabell 13. Hva synes du om at jerv finnes i Norge/Sverige?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Misliker sterkt	4,6 %	2,6 %	2,4 %	0,4 %
Misliker	9,2 %	7,8 %	7,9 %	3,5 %
Nøytral	27,7 %	25,5 %	31,1 %	21,2 %
Liker	30,7 %	29,5 %	31,0 %	33,3 %
Liker godt	27,8 %	34,6 %	27,6 %	41,7 %
N	895	2628	4881	463

Mest positiv var respondentene i de to nasjonale utvalgene hvor 75 % i Sverige og 64 % i Norge liker at det fins jerv i eget land. Oppslutningen var noe mindre blant respondentene i de to rovdyrområdene; 59 % både i Sverige og i Norge. Mønsteret som kan observeres er altså identisk med det som gjelder bjørn, selv om prosenttallene er litt forskjellige.

Også gaupa et populært dyr, men igjen var det klare forskjeller mellom utvalgene ($p < 0,000$), tabell 14.

Tabell 14. Hva synes du om at gaupe finnes i Norge/Sverige?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Misliker sterkt	2,9 %	1,9 %	1,9 %	0,7 %
Misliker	5,1 %	4,5 %	6,7 %	3,7 %
Nøytral	23,6 %	22,6 %	26,0 %	17,1 %
Liker	34,4 %	31,4 %	33,7 %	33,2 %
Liker godt	34,0 %	39,6 %	31,8 %	45,3 %
N	895	2628	4883	461

Mest positive var svenskene i det nasjonale utvalget hvor 79 % liker at det fins gaupe i Sverige. Det var små forskjeller mellom de to utvalgene fra Norge. 68 % i rovdyrområdet og 71 % i det nasjonale utvalget liker at det fins gaupe i Norge. Lavest oppslutning om gaupa kunne observeres blant respondentene fra de svenske rovdyrområdene hvor 65 % liker tilstedeværelsen av gaupe i naturen i deres hjemland. Som for bjørn og jerv er forskjellene på de to typene utvalg størst i Sverige. I de norske rovdyrområdene misliker 8 % at det finnes gaupe i landet. Tilsvarende tall for det norske nasjonale utvalget er 6 % (prosentdifferansen = 2). I Sverige oppga 9 % fra utvalget i rovdyrområdene at de mislikte å ha gaupe i landet. Det samme gjaldt bare 4 % fra det nasjonale utvalget (prosentdifferansen = 5).

Ulven var rovdycet som færrest likte at fantes i naturen i eget hjemland. Likevel er det også et klart flertall i alle fire utvalgene som er positive til å ha ulv i naturen i eget land, tabell 15.

Tabell 15. Hva synes du om at ulv finnes i Norge/Sverige?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Misliker sterkt	14,2 %	6,2 %	10,3 %	2,8 %
Misliker	12,8 %	8,4 %	13,7 %	7,8 %
Nøytral	18,7 %	21,2 %	21,7 %	17,9 %
Liker	26,8 %	27,9 %	27,7 %	29,2 %
Liker godt	27,5 %	36,3 %	26,5 %	42,3 %
N	897	2628	4895	463

Som for de andre rovdycerartene var det klare ulikheter mellom de fire utvalgene ($p < 0,000$). Størst oppslutting fikk ulven i det nasjonale utvalget fra Sverige hvor 72 % liker eller liker godt at det finnes ulv i eget land. Deretter fulgte det nasjonale utvalget fra Norge hvor 64 % mente det samme. I både Sverige og Norge oppga 54 % av respondentene fra rovdycerområdene at de likte (eller likte godt) å ha ulv i eget hjemland. Også for ulv er forskjellen på nasjonalt utvalg og utvalgene fra rovdycerområder størst i Sverige (prosentdifferansen = 18 i Sverige mot prosentdifferansen = 10 i Norge)

I motsatt ende av skalaen ser vi at ulven vart dårligst likt blant respondentene fra de norske rovdycerområdene, hvor 27 % mislikte eller mislikte sterkt at ulven fantes i norsk natur. Tilsvarende tall i Sverige var 24 %. I de nasjonale utvalgene oppga 15 % i Norge og 10 % i Sverige at de mislikte eller mislikte sterkt at det finnes ulv i eget land. Igjen er forskjellene på nasjonalt utvalg og utvalg fra rovdycerområdene størst i Sverige (prosentdifferansen = 14 mot prosentdifferansen = 12), men denne gangen er forskjellen relativt liten. Sammenlignet med de andre store rovdycer skiller ulven seg ut som minst populær. Selv det svenske nasjonale utvalget, som gjennomgående er mest positive til alle rovdycer, er det mer enn 10 % som enten misliker eller misliker sterkt at det finnes ulv i Sverige, men også ulven har langt flere tilhengere enn motstandere.

Rovdycer er populære. Det er et hovedfunn. Uansett rovdycer, uansett land og uansett om man bor i et rovdycerområde eller, ikke opplyser et flertall at de liker å ha dem i eget land. Samtidig ser vi at andelen som er positive gjennomgående er større i de nasjonale utvalgene enn i utvalgene som består av folk som er bosatt i rovdycerområder.

Legg også merke til at landene ligner hverandre mest når vi sammenligner rovdycerutvalgene. Andelen som oppgir å være positive til å ha rovdycer i eget land blant respondentene fra rovdycerområdene, er nær identiske i de to landene. I motsatt ende av skalaen finnes en liten tendens til at nordmennene som er bosatt i rovdycerområder, noe oftere er skeptiske til å ha rovdycer i eget land. Den største forskjellen mellom landene ser vi når vi sammenligner de nasjonale utvalgene. I de utvalgene er det klart flere blant de svenske respondentene som er positive til alle de fire rovdycer, og også noen færre som er negative. Det peker videre mot et annet viktig funn, nemlig at forskjellen på de to utvalgstypene er størst i Sverige.

Store rovdycer i eget nabolag

Vi observerte over at respondentene fra rovdycerområder lignet hverandre mye i de to landene, men også at forskjellen mellom dem og respondentene fra de nasjonale utvalgene var særlig store i Sverige. Det kan skyldes mange ting, også metodiske forhold, men en mulig hypotese er at det er færre personer i det svenske nasjonale utvalget som har befatning med rovdycer der de bor enn det er i de norske utvalgene. Det er to ganske forskjellige ting å ville ha rovdycer i eget land og å ville ha dem i nærheten av der man bor. Kan hende vi her støter på et fenomen som av og til kalles NIMBY (Not in my back yard). Det handler om motstand mot å lokalisere

noe man generelt er positiv til i egne nærområder. Mange vil for eksempel være enige i at man trenger fengsler og avfalsdeponier, men vil likevel være sterke motstandere av at arealer nær egen bolig brukes til slike formål. Det er ikke usannsynlig at det forholder seg på samme måte med rovdyr. Man er prinsipielt for å ha dem, men lite villig til å ha dem i nærheten av eget bosted. I det følgende skal vi følge denne ideen.

For å undersøke om respondentene ønsket å ha de store rovdyrene nær der de bor, spurte vi "Kunne du godta å ha noen av de store rovdyrene i nærheten av der du bor?" De svenske utvalgene fikk spørsmålet "Skulle du kunna acceptera att ha något av de stora rovdjuren i närheten där du bor?" Svarene ble gitt på skalaen "Nei, absolutt ikke" (nej, absolutt inte), "Nei, helst ikke", "Ja, kanskje" og "Ja absolutt". I tillegg var de mulig å ikke ta stilling ved å sett kryss ved kategorien "Vet ikke" (Vet ej).

Et flertall i alle fire utvalg kunne godta å ha bjørn i nærheten av der de bor, men også her var det forskjeller mellom utvalgene ($p < 0,000$), tabell 16.

Tabell 16. Kunne du godta å ha bjørn i nærheten av der du bor?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Nei, absolutt ikke	17,2 %	16,5 %	15,9 %	15,7 %
Nei, helst ikke	25,2 %	28,6 %	26,2 %	26,0 %
Ja, kanskje	22,0 %	25,3 %	19,7 %	24,5 %
Ja, absolutt	34,7 %	27,7 %	37,2 %	31,8 %
Vet ikke	0,9 %	1,9 %	1,0 %	1,9 %
N	896	2627	4910	465

Utvalget fra rovdyrområder i Sverige var de som i størst grad kunne godta å ha bjørn i nærheten av der de bodde (57 %). Det utvalget som i minst grad kunne godta å ha bjørn nær der de bodde, var det nasjonale utvalget fra Norge (53 %). Også i motsatt ende av skalaen ser forskjellene ut til å være små.

Det var et klart flertall i alle utvalgene som kunne godta å ha jerv nær der de bor, tabell 17.

Tabell 17. Kunne du godta å ha jerv i nærheten av der du bor?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr-område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Nei, absolutt ikke	11,6 %	11,9 %	12,1 %	9,1 %
Nei, helst ikke	24,9 %	25,2 %	24,7 %	20,0 %
Ja, kanskje	24,0 %	27,0 %	24,4 %	27,2 %
Ja, absolutt	37,7 %	33,2 %	35,9 %	41,4 %
Vet ikke	1,8 %	2,6 %	2,9 %	2,4 %
N	895	2627	4875	464

Graden av positivitet varierte signifikante mellom utvalgene ($p = 0,003$), tabell 25. De mest positive var de som tilhørte det nasjonale utvalget fra Sverige (69 %). Mellom de andre utvalgene var forskjellene marginale RN: 62 %, RS: 60 % og NN:60 %. I den andre enden av skalaen er det også det nasjonale utvalget i Sverige som skiller seg litt ut. Der er det færre (29 %) som ikke kunne godta å ha jerv i nærheten av der de bor. I de tre andre utvalgene er det noe i overkant av 35 % som svarer det samme.

Til nærmet $\frac{3}{4}$ av i alle utvalgene kunne godta å ha gaupe i nærheten av der de bor, tabell 18.

Tabell 18. Kunne du godta å ha gaupe i nærheten av der du bor?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Nei, absolutt ikke	8,3 %	8,5 %	9,5 %	8,2 %
Nei, helst ikke	16,4 %	18,8 %	19,3 %	16,8 %
Ja, kanskje	26,1 %	28,5 %	24,3 %	24,4 %
Ja, absolutt	48,5 %	42,5 %	45,3 %	48,8 %
Vet ikke	0,7 %	1,7 %	1,6 %	1,7 %
N	895	2628	4879	463

Når det gjelder vurderingen av rovdyr som nabo, er gaupe det mest populære rovdyret. Mer enn 70 % i samtlige utvalg svarte "ja, kanskje" eller "ja, absolutt" på spørsmålet om de kunne godta å ha gaupe i nærheten av der de bor. Mindre enn 10 % kunne absolutt ikke det. Forskjellene mellom utvalgene var marginale.

Det er i vurderingen av å ha ulv i nabolaget vi finner størst variasjon mellom utvalgene, og hvor det var størst spredning innad i utvalgene, tabell 19.

Tabell 19. Kunne du godta å ha ulv i nærheten av der du bor?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Nei, absolutt ikke	23,5 %	18,2 %	23,4 %	14,7 %
Nei, helst ikke	23,0 %	25,3 %	26,0 %	23,5 %
Ja, kanskje	18,9 %	24,8 %	19,0 %	25,9 %
Ja, absolutt	33,7 %	29,9 %	30,0 %	34,1 %
Vet ikke	0,9 %	1,8 %	1,7 %	1,9 %
N	894	2624	4894	464

Ulven er mest populær som nabo blant svenskene i det nasjonale utvalget. De skiller seg ut med at 60 % prosent svarte "ja, kanskje" eller "ja, absolutt". Mellom de andre utvalgene var det ganske små og ingen signifikante ulikheter. Minst ønsket som nabo var ulven i rovdyrområdene. Blant respondentene fra rovdyrområder svarte 49 % av svenskene og 47 % av nordmennene "nei, absolutt ikke" eller "nei, helst ikke". Uansett utvalg er ingen av de andre rovdyra like upopulære som nabo.

3.1.1 NIMBY- effekt

På spørsmålene om å ha rovdyr i nærheten av der man bor, sprer respondentene seg mer ut over hele skalaen enn tilfellet var da vi spurte om de likte at de fantes i eget land, og forskjellene mellom utvalgene er ganske små. For alle rovdyrene var det et flertall som kunne godta å ha dem i nærheten av der de bodde, men andelen som ikke kunne godta å ha dem i nærheten var betydelig større enn de som var negative til å ha dem i sitt eget land. I tabellene for Norge ser vi at det er respondentene fra rovdyrområdene som er mest tilbøyelige til å svare "Ja, absolutt" på spørsmålet om å godta rovdyr i nærheten av bostedet. I Sverige er forholdet motsatt. Funnet er kontra intuitivt. Hva kan forklaringen være? Et viktig element kan være at utvalgene fra rovdyrområdene i Norge og Sverige er ganske forskjellige. Mens det norske har betydelig innslag av folk som bor i mellomstore byer som Halden, Hamar og Steinkjer er det svenske mer av et reint ruralutvalg.

Mange kan tenke seg å ha rovdyr som nabo, men enda flere vil ha dem som innslag i naturen i landet der de bor. Mønsteret avdekker en mulig NIMBY- effekt, tabellene 20 - 23.

Tabell 20. Korrelasjonen mellom spørsmålet om å ha rovdyr i landet og godta å ha dem i nærheten av der man bor i det norske utvalget fra rovdyrområdene.

Kunne du godta å ha noen av de store rovdyrene i nærheten av der du bor?	Hva synes du om at disse dyrene finnes i Norge?				
		Bjørn	Jerv	Gaupe	Ulv
	Bjørn	,730			
	Jerv		,727		
	Gaupe			,696	
	Ulv				,799

Tabell 21. Korrelasjonen mellom spørsmålet om å ha rovdyr i landet og godta å ha dem i nærheten av der man bor i det norske nasjonale utvalget.

Kunne du godta å ha noen av de store rovdyrene i nærheten av der du bor?	Hva synes du om at disse dyrene finnes i Norge?				
		Bjørn	Jerv	Gaupe	Ulv
	Bjørn	,689			
	Jerv		,701		
	Gaupe			,685	
	Ulv				,740

Tabell 22. Korrelasjonen mellom spørsmålet om å ha rovdyr i landet og godta å ha dem i nærheten av der man bor i det svenske utvalget fra rovdyrområdene.

Kunne du godta å ha noen av de store rovdyrene i nærheten av der du bor?	Hva synes du om at disse dyrene finnes i Sverige?				
		Bjørn	Jerv	Gaupe	Ulv
	Bjørn	,645			
	Jerv		,646		
	Gaupe			,645	
	Ulv				,746

Tabell 23. Korrelasjonen mellom spørsmålet om å ha rovdyr i landet og godta å ha dem i nærheten av der man bor i det norske nasjonale utvalget.

Kunne du godta å ha noen av de store rovdyrene i nærheten av der du bor?	Hva synes du om at disse dyrene finnes i Sverige?				
		Bjørn	Jerv	Gaupe	Ulv
	Bjørn	,566			
	Jerv		,626		
	Gaupe			,650	
	Ulv				,678

Tabellene viser at deltakerne i undersøkelsen er mer positive til å ha rovdyr i eget land enn de er til å ha dem i nærheten av der man bor. Størst forskjell var det i de svenske utvalgene.

Det er lett å tenke at det er noe litt egoistisk med NIMBY-effekten. Den innebærer tross alt at man ikke selv vil bære en belastning som man samtidig mener at andre bør bære. Men når det gjelder rovdvyrspørsmålene, er det ikke sikkert at det alltid er så veldig egoistisk. Figari og Skogen (2011) fant at folk, uavhengig av hva de ellers mener om ulv, ser på ulv som et vilt dyr og forbinder det med villmark. Bak svarene vi har rapportert i tabellene over, kan det godt ligge nøkterne vurderinger av at rovdvyr ikke kunne realisere gode rovdvyr i nærheten av egen bolig. Det er for eksempel ikke usannsynlig at folk som er bosatt i sterkt urbaniserte områder av gode grunner kan være tilhengere av å ha rovdvyr i landet samtidig som de også mener at de ikke hører hjemme der de selv bor. Nettopp dette kan være med på å forklare at korrelasjonskoeffisientene var lavere i de nasjonale utvalgene enn i utvalgene fra områdene hvor det fins store rovdvyr.

For alle fire rovdvyrarter viser det seg uansett at det er vanligere å ville ha rovdvyr i eget land enn det er å ønske dem som naboer.

3.2 Holdinger til bestandsmålene

Som vi har sett er meningene delt om alle de fire store rovdvyr. De er kontroversielle dyrearter, og forvaltningen av dem har møtt kraftig motstand i begge land. I fortsettelsen skal vi gå nærmere inn på hvordan folk vurderer en sentral side ved rovdvyrforvaltningen i de to landene, nemlig bestandsmålene det styres etter. Sverige har mye høyere bestandsmål enn Norge. Derfor spør vi egentlig om ganske forskjellige ting i Norge og Sverige når vi ber folk vurderer bestandsmålene. Når en svensk respondent mener at bestandsmålet bør økes, innebærer det en økning fra et betydelig høyere nivå enn når en norsk respondent gjør det samme. Men poenget er å undersøke og sammenligne hva folk mener om de målsetningene som faktisk gjelder (eller rettere gjaldt på tidspunktet for datainnsamlingen), og til det formålet er spørsmålene brukbare.

Respondentene fra Norge fikk følgende informasjon og spørsmål⁷:

Det er Stortinget som bestemmer målsettingene for hvor mange rovdvyr vi skal ha her i landet. Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull), og er i dag: Bjørn: 15 ynglinger, jerv: 39 ynglinger, gaupe: 65 ynglinger, ulv: 3 ynglinger. Hva synes du om bestandsmålene, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge?

I Sverige var informasjonen og spørsmålsformuleringen som følger:

Våren 2001 bestämde riksdagen hur många stora rovdjur vi ska ha i Sverige. De första målen för antalet föryngringar (honor som föder ungar) motsvarar minst 1 000 björnar, 1 500 lodjur, 575 järvar och 200 vargar. Vad anser du om de av riksdagen beslutade målen för rovdjur i Sverige?

I begge land ble svarene gitt på en fempunkt skala som varierte fra "Bør reduseres mye / Ska minskas mycket" via "Akseptabelt / Acceptabelt" til "Bør økes mye / Ska ökas mycket"

Vi begynner nok en gang med bjørn. I tabell 24 ser vi at den vanligste meningen om bestandsmålet for bjørn er at nivået er akseptabelt. Bare i det svenske utvalget fra rovdvyrrområdene er det færre enn 50 % som mener at nivået kan aksepteres som det er, tabell 24.

⁷ I Norge er bestandsmålet tema for en egen rapport basert på de samme dataene som benyttes her. Krange, O., Tangeland, T. & Skogen, K. (2011) *Bestandsmål for store rovdvyr. Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen?* - NINA Rapport 657. 74 pp. Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.

Tabell 24. Holdinger til bestandsmålene for bjørn

	Norge		Sverige	
	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Bør reduseres mye / Ska minskas mycket	10,2 %	4,7 %	19,3 %	4,2 %
Bør reduseres / Ska minskas något	17,1 %	9,9 %	21,4 %	10,6 %
Akseptabelt / Acceptabelt	55,0 %	57,5 %	48,0 %	62,1 %
Bør økes / Ska ökas lite	14,3 %	21,8 %	8,3 %	15,4 %
Bør økes mye / Ska ökas mycket	3,4 %	6,1 %	3,1 %	7,7 %
N	889	2618	4850	454

Selv om fordelingene i de fire utvalgene ligner hverandre, er det tydelige forskjeller i gjennomsnittene ($p < 0,000$), både mellom utvalgstypene og mellom landene. I begge land var de nasjonale utvalgene mer tilbøyelige til å akseptere bestandsmålet som det var, 58 % i Norge og 62 % i Sverige. Blant dem som ønsket endring (i en eller annen retning) var det et flertall for økning i begge de nasjonale utvalgene. I utvalgene fra rovdyrområdene var forholdet motsatt, der ønsket flertallet, blant dem som ønsket endring, en reduksjon. Videre er det klart større forskjeller mellom utvalgene i Sverige enn i Norge. I Sverige er forskjellen mellom utvalgene i andelen som svarer akseptabelt hele 14 prosentpoeng. Tilsvarende for de norske utvalgene er 3 prosentpoeng. Blant respondentene fra svenske rovdyrområder er svarer 41 % at bestandsmålet bør reduseres. 15 % fra det nasjonale utvalget i Sverige mener det samme (prosentdifferanse = 26). Tilsvarende tall for Norge er 27 % og 15 % som gir en prosentdifferanse på 12. Det er vanligere blant norske respondenter enn blant svenske å mene at bestandsmålet for bjørn bør økes, men forskjellene på utvalgstyper er ikke store i denne enden av skalaen. Det hører til dette bildet at bjørnebestanden i Sverige er betydelig større enn bestandsmålet. Målet er 1000 bjørner, mens det faktiske antallet bjørn er omtrent 3200.

Den dominerende holdingen til dagens bestandsmål for jerv var også at den er på et akseptabelt nivå. For samtlige utvalg mente mer enn halvparten det, tabell 25.

Tabell 25. Holdinger til bestandsmålene for jerv

	Norge		Sverige	
	Rovdyr- område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Bør reduseres mye / Ska minskas mycket	10,7 %	5,5 %	8,4 %	2,4 %
Bør reduseres / Ska minskas något	23,4 %	14,4 %	16,6 %	9,0 %
Akseptabelt / Acceptabelt	55,1 %	59,6 %	61,0 %	63,2 %
Bør økes / Ska ökas lite	8,9 %	15,6 %	9,8 %	15,9 %
Bør økes mye / Ska ökas mycket	2,0 %	4,8 %	4,3 %	9,5 %
N	890	617	4830	454

Blant dem som ønsket en endring, var det klare forskjeller. I det nasjonale utvalget fra Sverige, blant dem som ønsket en endring, var det et flertall for en økning i bestandsmålet for jerv. I det norske nasjonale utvalget var det omtrent like mange som ønsket å øke og som ønsket å redusere bestandsmålene. I de to utvalgene fra rovdyrområdene var det et flertall, blant dem som ønsket en endring, for å redusere bestandsmålene. Ellers kan vi også legge merke til at forskjellen mellom utvalgstypene ikke er like stor som de var når det gjaldt bjørn.

Vurderingene av bestandsmål for gaupe følger samme mønster. Et klart flertall i alle fire utvalg mente at bestandsmålet var på et akseptabelt nivå, tabell 26.

Tabell 26. Holdinger til bestandsmålene for gaupe

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Bør reduseres mye / Ska minskas mycket	8,8 %	4,9 %	8,8 %	2,9 %
Bør reduseres / Ska minskas något	19,3 %	13,0 %	16,8 %	7,3 %
Akseptabelt / Acceptabelt	58,5 %	60,5 %	58,6 %	63,4 %
Bør økes / Ska ökas lite	11,2 %	16,5 %	11,4 %	16,1 %
Bør økes mye / Ska ökas mycket	2,1 %	5,0 %	4,5 %	10,4 %
N	889	2614	4835	453

Blant dem som ønsket å endre bestandsmålene for gaupe var det et flertall for å øke i begge de nasjonale utvalgene, mens det var et flertall for å redusere i utvalgene fra rovdyrområdene. Også når det gjelder synet på bestandsmålet for gaupe er de en tendens til at forskjellen mellom utvalgene er større i Sverige.

Det vanligste svaret, i alle utvalgene, på spørsmålet om bestandsmålet for ulv var at det var på et akseptabelt nivå, men når det gjelder ulven, var det færre som mente at bestandsmålet er akseptabelt, tabell 27.

Tabell 27. Holdinger til bestandsmålene for ulv

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Bør reduseres mye / Ska minskas mycket	15,1 %	5,7 %	21,3 %	6,6 %
Bør reduseres / Ska minskas något	14,3 %	7,8 %	16,8 %	9,7 %
Akseptabelt / Acceptabelt	41,5 %	45,9 %	44,5 %	56,5 %
Bør økes / Ska ökas lite	22,1 %	28,3 %	10,9 %	16,0 %
Bør økes mye / Ska ökas mycket	7,0 %	12,2 %	6,5 %	11,2 %
N	887	2611	4845	455

Synet på bestandsmålet for ulv skiller seg fra de andre tre store rovdyrene ved at det bare er i det svenske nasjonale utvalget at et flertall mener nivået er på et akseptabelt nivå (57 %). I de tre andre utvalgene er det et flertall som ønsker en endring, men endringsrettingen varierer sterkt. I det norske nasjonale utvalget er det et flertall, blant dem som ønsker en endring, som synes bestandsmålene bør økes (41 %). I det norske utvalget fra rovdyrområdene var det omtrent like stor andel som ønsket en øking som en reduksjon (29 %). Det utvalget som i størst grad ønsket å redusere bestandsmålene var det svenske utvalget fra rovdyrområdene. Hele 38 % blant dem mente at bestandsmålet for ulv burde reduseres. Tallene tyder på et mer polarisert meningslandskap når det gjelder ulven enn når det gjelder de tre andre artene.

Vi ser også en annen form for polarisering. Det later til at forskjellene mellom utvalgene er større i Sverige enn i Norge. Det kan selvsagt være metodologiske grunner til dette. Utvalgene er konstruert ganske forskjellig. Det er ikke helt usannsynlig at de to norske utvalgene demografisk sett ligner mer på hverandre enn de svenske gjør. Ganske mange av respondentene i det norske rovdyrutvalget kommer fra mellomstore byer, det svenske rovdyrutvalget er mer av et reint ruralt utvalg. Men dersom vi kan ta forskjellene mellom utvalgstypene som uttrykk for motsetninger mellom by og land, er det tendenser i vårt materiale til at motsetningene mellom urbane og rurale områder er større i Sverige enn i Norge. Sverige har en lenger historie med urbaniseringen, og det kan være at avstanden til makta kjennes større på den svenske landsbygda enn på den norske.

Selv om spørsmålsformuleringene og skalaene som benyttes er like, er ikke resultatene nødvendigvis direkte sammenlignbare. Svenske bestander og bestandsmål er betydelig større enn de norske. Det er også arealene dyra kan benytte. Dermed er virkelighetene som skal vurderes ganske forskjellige. Likevel observerer vi altså ganske like mønstre i begge land. En grunn er trolig at svarene som gis, mer er uttrykk for generelle holdninger til rovdyra enn for nøktern vurdering av bestandsmålet for hver art. Tolket som uttrykk for generelle holdninger tyder det observerte mønsteret for det første på at rovdyrspørsmålene ikke opptar folk i så veldig sterk grad. Hvis man som utgangspunkt ikke opplever rovdyrspørsmålene som særlig viktige, er det trolig nærliggende å tenke at nivået er sånn passe. Blant de som ønsker en endring, er det også gjennomgående sånn at færre går til ytterpunktene, og ønsker at bestandsmålene skal reduseres eller økes mye.

Både Sverige og Norge er land hvor befolkningen har generelt høy tillit til styremaktene. I kombinasjonen med muligheten for at ganske mange har lavt eller lite engasjement for rovdyrspørsmålene, er det neppe særlig overraskende at de observerte mønstrene er som de er. Befolkninger med generelt høy tillit kan regne med at myndighetene opptrer relativt fornuftig og kan uten for store bekymringer overlate til forvaltningen å bestemme.

3.3 Forvaltning av rovdyr og håndtering av rovdyrkonflikter

Rovdyrkonflikter kan forvaltes på ulike måter. Nedenfor ser vi nærmere på hvor enig folk er i bruken av ulike tiltak for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr. I tillegg har vi stilt spørsmål om hvor enig folk er i ulike argumenter for å ha de fire store rovdyrartene i Norge og Sverige og om hva de mener om økonomiske kompensasjonstiltak.

Tiltak

Rovdyr håndteres med ulike virkemidler som skal bidra til å redusere problemene de forårsaker. Vi ba respondentene vurdere syv forskjellige tekniske tiltak og spurte hvor uenig eller enig de var i å bruke dem.

Spørsmålet ble stilt litt ulikt i de to landene. I Norge lød det: "Hvor uenig eller enig er du i følgende påstander? For å redusere problemene kan man... (det enkelte tiltaket / f.eks sette opp gjerder)". Mens formuleringene i Sverige var: "Det finns flera tänkbara sätt att ta hand om rovdjur som orsakar problem. Stödjer du att man för att minska problemen ... (det enkelte tiltaket / f.eks sette opp gjerder)". I Norge svarte man på skalaen "Helt enig", "Delvis enig", "Delvis uenig" og "Helt uenig". I Sverige var skalaen "Är helt emot", "Är delvis emot", "Stödjer delvis" og "Stödjer helt". Vi vurderer spørsmålsformuleringene til å være så like at en sammenligning er relevant, selv om det er sannsynlig at noe av forskjellen mellom Norge og Sverige trolig stammer fra litt ulike spørsmålsformuleringer og litt ulike svaralternativer.

Et mye brukt tiltak for å forhindre rovdyrangrep på sau er gjerder. Et klart flertall i alle utvalgene var enig i at man kunne sette opp gjerder for å forhindre at rovdyr angrep husdyr, tabell 28.

Tabell 28. For å redusere problemene kan man sette opp gjerder for å forhindre rovdyr i å angripe husdyr

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig / Är helt emot	14,2 %	8,9 %	8,6 %	3,5 %
Delvis uenig / Är delvis emot	12,9 %	10,4 %	8,3 %	5,3 %
Delvis enig / Stödjer delvis	38,6 %	39,7 %	34,7 %	35,1 %
Helt enig / Stödjer helt	34,3 %	41,0 %	48,3 %	56,1 %
N	893	2616	4799	456

Likevel var det markante ulikheter i hvor stor andel som var enig i bruken av gjerder. Holdingen til bruken av gjerder varierer både med nasjonalitet og tilhørighet til områder med rovdyr. Mest populært var tiltaket i det nasjonale utvalget i Sverige (91 %). Deretter fulgte det svenske utvalget fra rovdymrådene (83 %) og det norske nasjonale utvalget (81 %). Minst enig i bruken av gjerder som et godt tiltak var respondentene i det norske utvalget fra rovdymrådene (73 %). Rovdyrgjerder er mange ulike ting. Oftest er det snakk om rovdysikre gjerder som beskytter dyr som beiter på innmark, men ikke bare. I Norge har det vært relativt mye oppstyr rundt noe svært store gjerdeprosjekter. I Flendalen i Trysil gjerdet man inn over 20 000 dekar med et 40 km langt rovdysikkert gjerde. Det betydelige naturinngrepet skulle beskytte beitende sau mot rovdyrangrep. Likevel ble det etter hvert rapportert om store rovdyrtpap innenfor gjerdet (se f.eks Nationen 10.10.2011). Slike erfaringer kan ha vært med på å gjøre folk i Norge mer skeptiske til gjerder enn man er i Sverige. Både store og små gjerder reduserer framkommeligheten både for mennesker og dyr. Dessuten opplever nok mange høye gjerder som en visuell forurensning. Det kan være en grunn til at respondentene fra rovdymråder oftere er skeptiske til gjerder enn de fra de nasjonale utvalgene. Det er på landsbygda man først og fremst opplever de negative effektene av rovdysikre gjerder. Større grad av skepsis til gjerder kan også henge sammen med ulik beitepraksis og tradisjon i de to landene. Frittgående sau på utmarksbeite er nok mer utbredt i Norge, mens man i Sverige er mer vant til at dyr utelukkende beiter i innhegninger,

I tre av fire utvalg var det et flertall som støtter tiltaket å skremme bort rovdymrene. Unntaket er rovdyrutvalget fra Norge, tabell 29.

Tabell 29. For å redusere problemene kan man skremme bort rovdyr

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig / År helt emot	24,9 %	18,5 %	6,8 %	6,0 %
Delvis uenig / År delvis emot	24,7 %	26,8 %	9,7 %	12,7 %
Delvis enig / Stödjer delvis	33,3 %	38,9 %	35,8 %	41,2 %
Helt enig / Stödjer helt	17,1 %	15,9 %	47,7 %	40,1 %
N	893	2611	4761	449

Størst oppslutting hadde tiltaket i de to svenske utvalgene hvor fire av fem var enig i å bruke dette tiltaket (84 % og 81 %). Oppslutningen var noe lavere i de to norske utvalgene hvor respondentene var mer todelte. Minst enig i bruk av å skremme bort rovdymrene var det norske utvalget fra rovdymrådene (50 %).

Tiltaket med å flytte rovdyr for å redusere problemene var det større oppslutting om blant de to svenske utvalgene enn de to norske, tabell 30.

Tabell 30. For å redusere problemene kan man flytte rovdyr

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig / År helt emot	31,7 %	22,8 %	10,5 %	9,4 %
Delvis uenig / År delvis emot	27,8 %	30,5 %	13,3 %	14,5 %
Delvis enig / Stödjer delvis	27,4 %	35,0 %	40,5 %	44,4 %
Helt enig / Stödjer helt	13,0 %	11,7 %	35,7 %	31,7 %
N	889	2614	4773	448

Størst oppslutting finner vi i de to svenske utvalgene hvor nesten 4 av 5 var helt eller delvis enig. I de to norske utvalgene var det et flertall som var uenige i at man kan flytte rovdymra for å redusere problemene. Slik skepsis var særlig utbredt i det norske utvalget fra rovdymrådene.

Den svenske undersøkelsen ble foretatt før man faktisk begynte å flytte ulv fra reindriftsområdene i nord til områder lenger sør. Det viste seg vanskelig å holde dyrene i områdene der de ble sluppet. Problemet er ganske inngående diskutert i Sverige, og deler av opinionen har framstilt Naturvårdverkets virksomhet som latterlig og nødvendig kostbar.⁸ Det er ikke usannsynlig at svarene ville blitt annerledes hvis dataene ble samlet inn nå.

Bruk av radiosender på rovdyr for å overvåke dem ble vurdert som et godt tiltak i alle utvalgene, tabell 31.

Tabell 31. For å redusere problemene kan man merke rovdyr med radiosender slik at de kan overvåkes

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig / År helt emot	14,1 %	10,9 %	7,6 %	3,5 %
Delvis uenig / År delvis emot	21,7 %	18,5 %	10,8 %	10,8 %
Delvis enig / Stödjer delvis	42,6 %	48,6 %	39,2 %	42,3 %
Helt enig / Stödjer helt	21,5 %	22,0 %	42,4 %	43,4 %
N	891	2616	4773	454

Høyest oppslutting var det i de to svenske utvalgene hvor mer enn 80 % støttet bruken av dette tiltaket. Det var en mindre oppslutting i de to norske utvalgene, men også i Norge var et flertall enig i at overvåkning med radiosender kunne være et godt tiltak.

Et klart flertall i alle utvalgene var uenig i å benytte seg av hiuttak, tabell 32.

Tabell 32. For å redusere problemene kan man ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig / År helt emot	70,2 %	79,0 %	63,6 %	68,1 %
Delvis uenig / År delvis emot	14,2 %	11,8 %	21,5 %	21,9 %
Delvis enig / Stödjer delvis	8,3 %	5,7 %	10,0 %	6,3 %
Helt enig / Stödjer helt	7,3 %	3,4 %	4,9 %	3,8 %
N	890	2619	4760	448

Minst enig i bruken av dette tiltaket var det nasjonale utvalget fra Norge, mens størst oppslutting fant vi blant dem som kom fra rovdryrområdene i Sverige.

Å skyte rovdyr var et av tiltakene hvor det var størst spredning i grad av enighet innad i de fire utvalgene, tabell 33.

Tabell 33. For å redusere problemene kan man skyte rovdyr

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig / År helt emot	25,5 %	35,7 %	19,5 %	31,3 %
Delvis uenig / År delvis emot	20,6 %	26,2 %	20,9 %	26,9 %
Delvis enig / Stödjer delvis	32,0 %	27,1 %	32,7 %	27,5 %
Helt enig / Stödjer helt	21,8 %	10,9 %	26,9 %	14,3 %
N	893	2613	4839	454

⁸ <http://naturbrukaren.wordpress.com/2012/03/02/hellre-en-gul-ambulans-an-en-gul-vargtik/>

Størst grad av enighet i bruken av dette tiltaket var å spore i det svenske utvalget fra rovdryrområdene. Deretter fulgte det norske rovdryrområdeutvalget. Et flertall i de to nasjonale utvalgene var i mot å skyte rovdry som et tiltak for å redusere problemet med at rovdry angrep husdry.

Det eneste tiltaket hvor det ikke var signifikante forskjeller mellom utvalgene var i hvor stor grad de var enige i bruken av gift for å drepe rovdry, tabell 34.

Tabell 34. For å redusere problemene kan man bruke gift for å drepe rovdry

	Norge		Sverige	
	Rovdri- område	-Nasjonalt utvalg	Rovdri- område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig / År helt emot	84,1 %	82,5 %	83,8 %	83,7 %
Delvis uenig / År delvis emot	9,7 %	11,2 %	9,1 %	11,0 %
Delvis enig / Stödjer delvis	3,4 %	5,0 %	4,1 %	4,0 %
Helt enig / Stödjer helt	2,8 %	1,3 %	3,0 %	1,3 %
N	889	2617	4791	453

Et klart flertall i alle utvalgene var helt uenige i at dette tiltaket skulle brukes

Hovedsakelig ligner de fire utvalgene hverandre når det gjelder synet på tiltakene, men en ulikhet ser ut til å være at oppslutningen om populære tiltak får enda større støtte i Sverige enn i Norge. Spørsmålsstillingene og svaralternativene er noe ulike i Norge og Sverige, og det kan nok være av bakgrunnen for noen av de forskjellene vi observerer. Den svenske spørsmålsformuleringen handler om å støtte et tiltak. Da kan det hende at man støtter så lenge man ikke ser noen moralske grunner til å la være. Den norske spørsmålsformuleringen konnoterer i sterkere grad spørsmålet om tiltakene virker. Oppfattes spørsmålet som et spørsmål om effektivitet og funksjonalitet er det nærliggende å krysse av for uenig selv om man for så vidt ikke har noen motforestillinger. Det kan være grunnen til de observerte forskjellene mellom landene når det gjelder vurderingen av tiltakene å skremme og å flytte rovdry.

At de fire utvalgene ligner hverandre kommer klart til syne når vi rangerer dem etter den oppslutningen de får. I tabell 35 er gjennomsnittskårene for de ulike tiltakene presentert for de fire utvalgene. I parenteser står den relative rangeringen.

Tabell 35. Rangering av tiltak etter gjennomsnittverdier (rangering i parentesene)

	Norge		Sverige	
For å redusere problemene kan man...	Rovdri- område	-Nasjonalt utvalg	Rovdri- område	Nasjonalt utvalg
... sette opp gjerder for å forhindre rovdry i å angripe husdri	2,93 (1)	3,13 (1)	3,23 (1)	3,44 (1)
... merke rovdry med radiosender slik at de kan overvåkes	2,72 (2)	2,82 (2)	3,16 (3)	3,26 (2)
... skyte rovdry	2,50 (3)	2,13 (5)	2,67 (5)	2,25 (5)
... skremme bort rovdry	2,43 (4)	2,52 (3)	3,24 (2)	3,15 (3)
... flytte rovdry	2,22 (5)	2,36 (4)	3,01 (4)	2,98 (4)
... ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem	1,53 (6)	1,34 (6)	1,56 (6)	1,46 (6)
... bruke gift for å drepe rovdry	1,25 (7)	1,25 (7)	1,26 (7)	1,23 (7)
N	889	2617	4791	453

Vi ser at gjennomsnittsnivåene varierer noe. Når det gjelder de "populære" tiltakene, kan det virke som de norske utvalgene er noe mindre positive enn de svenske. Sette opp gjerder og å merke med radiosender får stor oppslutning. Hiuttak og bruk av gift var de minst populære tiltakene blant alle utvalgene.

Internasjonale avtaler, økonomisk kompensasjon og ulovlig jakt

Respondentene ble spurt om å ta stilling til tre generelle utsagn knyttet til forvaltning av de fire store rovdyrene. Det første utsagnet var "Det er viktig at Norge/Sverige oppfyller internasjonale avtaler om å beskytte store rovdyr", tabell 36.

Tabell 36. Det er viktig at Norge/Sverige oppfyller internasjonale avtaler om å beskytte store rovdyr.

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig	11,0 %	4,8 %	9,1 %	2,2 %
Delvis uenig	15,5 %	10,2 %	12,1 %	6,2 %
Delvis enig	33,1 %	32,2 %	32,6 %	25,1 %
Helt enig	40,4 %	52,8 %	46,2 %	66,5 %
N	893	2624	4832	454

I alle utvalgene finner vi store flertall som mener at eget land må oppfylle inngåtte internasjonale avtaler. I det nasjonale utvalget fra Sverige er det bare 8 prosent som er helt eller delvis uenige i det, mens 92 prosent er enige. Hver tredje respondent er helt enig. Motsatsen er det norske utvalget fra rovdyrområder hvor 27 prosent er helt eller delvis uenig. Men også her er det et betydelig flertall som er enig. Vi gjenkjenner et mønster: Norge og Sverige ligner hverandre ved at de nasjonale utvalgene er mer positive enn rovdyrutvalgene. For begge utvalgstyper er de svenske utvalgene mer positive enn de norske.

En stor og kostbar del av rovviltforvaltningen handler om erstatningene som utbetales som kompensasjon for tap av sau og rein. Norske tall for 2011 viser at i alt 5657 sau og 24553 lam ble erstattet. Det samlede erstatningsbeløpet var på NOK 67,5 millioner. For reindriftsåret 2010/2011 ble 20 718 rein erstattet, for en total erstatningssum på NOK 71,5 millioner.⁹ Til sammen blir det et beløp som nærmer seg 140 millioner kroner. Også i Sverige brukes betydelige beløp.¹⁰

Vi ba respondentene ta stilling til utsagnet "Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) skal ha full økonomisk kompensasjon for dyr som blir drept av rovdyr", tabell 37.

9

(<http://dnweb13.dirnat.no/Rovbase30Innsyn/Contentpages/InnsynErstatningSauSokerresultat.aspx?Arbeidsomrade=InnsynErstatningSau>)

(<http://dnweb13.dirnat.no/Rovbase30Innsyn/Contentpages/InnsynErstatningReinSokerresultat.aspx?Arbeidsomrade=InnsynErstatningRein>)

¹⁰ Statens årliga kostnader för de samlade förvaltningsåtgärderna är cirka 160 miljoner kronor, då ingår även kostnaderna för den centrala och regionala förvaltningen, ersättningar och bidrag till skadeförebyggande åtgärder, inventering samt forskning. När det gäller ersättning för skador utgör det för rennäringens del 55 miljoner SEK, ersättning för annat än ren till 1 miljon kronor. Bidrag till skadeförebyggande åtgärder – annat än ren utgör 4 miljoner kronor. (SOU2012:22. Mål för rovdjuren, Slutbetänkande av rovdjursutredningen Stockholm: Fritzes.)

Tabell 37. Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) skal ha full økonomisk kompensasjon for dyr som blir drept av rovdyr

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig	8,0 %	8,0 %	2,7 %	4,2 %
Delvis uenig	17,2 %	25,0 %	10,2 %	13,6 %
Delvis enig	36,2 %	42,3 %	30,6 %	35,3 %
Helt enig	38,6 %	24,7 %	56,6 %	46,9 %
N	893	2624	4868	456

Hovedfunnet er igjen at tanken om full økonomisk erstatning har stor oppslutning i alle utvalg. Igjen er en større andel av svenskene enige enn nordmennene, men denne gangen er det respondentene fra rovdyrrområdene som oftest sier at de er helt eller delvis enig. De norske utvalgene er i ganske mye større grad uenige. Faktisk er respondentene fra det norske rovdyrutvalget oftere uenig enn respondentene fra det nasjonale utvalget i Sverige. I det norske nasjonale utvalget, som er det mest skeptiske, sier 32 prosent at de er uenige. Økonomisk kompensasjon for tap av hus dyr er kostbart, men har høy legitimitet i begge land, mer i Sverige enn i Norge og mer i rovdyrrområdene enn i de nasjonale utvalgene.

Det tredje utsagnet vi bad informantene vurdere, var: "Man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdyrjakt", tabell 38.

Tabell 38. Man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdyrjakt

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Helt uenig	16,8 %	9,8 %	12,5 %	9,4 %
Delvis uenig	15,7 %	12,5 %	11,5 %	10,3 %
Delvis enig	30,3 %	32,9 %	23,0 %	23,8 %
Helt enig	37,2 %	44,8 %	53,0 %	56,6 %
N	893	2623	4848	458

Det var et klart flertall i alle utvalgene som var enige i at man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdyrjakt, men også denne gangen fant vi klare forskjeller mellom utvalgene. Det svenske nasjonale utvalget var de som i størst grad var enig. Minst oppslutning var å spore i det norske utvalget fra rovdyrrområdene.

Vi har sett på tre tiltak eller virkemidler i rovdyrpolitikken. Det finnes mange flere, men de vi har valgt har ganske ulik innretning. Når alle likevel får såpass stor oppslutning, kan det tyde på at myndighetsutøvelsen på rovviltpolitikken område også på et mer allment plan har ganske stor oppslutning og betydelig legitimitet. Om man skal regne andelene som sier seg helt uenige er små eller store er et annet spørsmål. I befolkninger hvor en av ti er helt uenige i at tysting skal belønnes, er det nok en god del som også er villige til å drive ulovlig rovdyrjakt. Forskere fra Scandulvprosjektet anslår at illegal jakt er viktigste dødsårsak blant ulver. En del av årsaksbildet er utvilsomt at mange nok mener at politikk og forvaltning på rovdyrfeltet mangler legitimitet.

3.4 Generelle holdinger til natur og naturbruk

Avslutningsvis i dette kapitlet tar vi med et knippe spørsmål som handler om ulike sider ved folks forhold til natur og hvordan interessen for natur kan ha med rovdyr å gjøre. Bakgrunnen for det er antakelsen om at forholdet folk har til natur i mer generell forstand, har betydning for hvordan man vurderer rovdyrspørsmålene. Det første spørsmålet er helt generelt: Hvor interessert er du i å være i naturen? / Hur intresserad är du av att vara i skog och mark? Svarene ble gitt på en firepunkts skala som varierte fra "Uinteressert" til "Svært interessert", tabell 39.

Tabell 39. Hvor interessert er du i å være i naturen? / Hur intresserad är du av att vara i skog och mark?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Uinteressert	1,9 %	1,3 %	0,7 %	0,9 %
Litt interessert	20,6 %	26,6 %	10,9 %	12,9 %
Ganske interessert	45,2 %	48,8 %	45,6 %	49,9 %
Svært interessert	32,3 %	23,2 %	42,8 %	36,3 %
N	897	2625	4918	465

Et klart flertall av respondentene i alle fire utvalgene oppgir at de er ganske eller svært interessert i å være i naturen eller i skog og mark. Å være uinteressert er svært uvanlig. Uansett utvalg er det under 2 % som oppgir at de er uinteressert i å være i naturen. Det var en større andel i de to norske utvalgene som uttrykte mindre interesse for å være i naturen enn de svenske utvalgene. Spørsmålene er stilt litt forskjellig, og noen av forskjellene mellom Norge og Sverige kan ha med det å gjøre. Hovedinntrykket er at både nordmenn og svensker er ganske interessert i å bruke naturen, og at det gjelder enten man bor i et rovdyrområde eller ikke.

Vi spurte også om folk opplever det som viktig at det finnes ville dyr / vilt der de bor, tabell 40.

Tabell 40. Er det viktig for deg at det fins ville dyr der du bor?/ Tycker du att det är viktigt att det finns vilt där du bor?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Svært viktig	21,3 %	15,5 %	48,1 %	37,2 %
Ganske viktig	43,6 %	42,8 %	35,9 %	38,9 %
Ganske lite viktig	21,3 %	27,8 %	13,7 %	19,8 %
Svært lite viktig	13,7 %	13,9 %	2,2 %	4,1 %
N	896	2628	4908	465

Et klart flertall i alle utvalgene oppga at det var svært eller ganske viktig at det fantes ville dyr der de bodde, tabell 14. Likevel kan man observere klare forskjeller mellom utvalgene og viktigheten av at det fantes ville dyr der de bodde ($p < 0,000$). Hele 48 % av det svenske utvalget fra rovdyrområdet mente det var svært viktig (Mycket viktig) at det fantes ville dyr der de bodde. I både Norge og Sverige er det slik at andelene som synes det er viktig med ville dyr, er større for dem som bor i rovdyrområdene enn for dem som tilhører det nasjonale utvalget.

I alle utvalgene var redsel for å møte dyr i naturen godt representert, tabell 41.

Tabell 41. Fins det noen dyr som du er redd for å møte når du er i naturen?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	-Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Ja	57,1 %	51,2 %	67,0 %	64,0 %
Nei	42,9 %	48,8 %	33,0 %	36,0 %
N	896	2629	4942	467

Et flertall i alle utvalgene var redd for å møte minst et dyr i naturen. Det var klare forskjeller i hvor stor grad respondentene var redde for å møte dyr når de var i naturen ($p < 0,000$). Nordmenn i det nasjonale utvalget var de som var minst redd, etterfulgt av nordmenn fra rovdyrområdet. Det var ingen signifikante forskjeller mellom de to svenske utvalgene.

Det dyret flest av dem som var redde for å møte, var bjørn, etterfulgt av ulv og orm, tabell 42.

Tabell 42. Hvilke dyr er du redd for å møte i naturen?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	–Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Bjørn	45,6 %	35,5 %	58,8 %	44,3 %
Ulv	37,6 %	30,6 %	27,4 %	24,6 %
Orm	20,4 %	31,8 %	21,8 %	27,8 %
Elg	18,8 %	21,8 %	5,8 %	10,9 %
Gaupe	14,7 %	17,4 %	8,3 %	9,4 %
Jerv	10,8 %	14,9 %	5,5 %	8,6 %
N	896	2629	4942	467

Rangeringen tyder vel i grunnen på at både nordmenn og svensker stort sett er ganske fornuftige. At nesten 60 % av svenskene i rovdyrområder har krysset av for bjørn kan for eksempel komme av at den faktisk er ganske farlig og at det er en viss sjanse for å treffe den om man vandre ute i den nordlige svenske naturen. Med jerven er det motsatt, liten sjanse for å treffe den og lite farlig er den for mennesker.

Både i Norge og Sverige ble informantene bedt om å vurdere omfanget av vernet natur, tabell 43.

Tabell 43. Hva synes du om omfanget av naturområder i Norge/Sverige som er vernet?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	–Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Alt for lite er vernet / Alldeles för lite skyddad natur	12,0 %	13,4 %	14,8 %	21,7 %
Litt for lite er vernet / Något för lite	17,5 %	22,3 %	20,5 %	29,4 %
Nøytral / Lagom	53,3 %	53,0 %	50,9 %	43,1 %
Litt for mye er vernet / Något för mycket	10,9 %	7,7 %	8,4 %	3,6 %
Alt for mye er vernet / Alldeles för mycket skyddad natur	6,2 %	3,6 %	5,3 %	2,2 %
N	850	2411	3890	364

Selv om forskjellene var statistisk signifikante ($p < 0,000$) er mønsteret ganske likt. Den vanligste holdningen var å være nøytral. Det kan tolkes som at mange mener at omfanget er på et passende nivå. Videre kan man se at i de nasjonale utvalgene er det flere enn i rovdyrområdene som mener at det er for lite som er vernet. Holdningen at for mye er vernet, er mest vanlig i rovdyrområdene og mer vanlig i Norge enn i Sverige.

Jakttradisjoner står sterkt både i Norge og Sverige. Våre tall viser at få er negative til jakt, og det gjelder i alle utvalgene, tabell 44.

Tabell 44. Hva er din grunnleggende innstilling til jakt?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	–Nasjonalt utvalg	Rovdyr-område	Nasjonalt utvalg
Jeg er negativ til jakt	3,2 %	5,5 %	4,4 %	8,0 %
Jeg har ingen klar oppfatning om jakt	2,8 %	6,6 %	6,1 %	12,5 %
Jeg aksepterer jakt	44,5 %	50,7 %	43,9 %	52,6 %
Jeg er positiv til jakt	49,5 %	37,3 %	45,6 %	26,9 %
N	897	2629	4913	464

Den helt dominerende holdningen var å aksepterte eller være positive til jakt. Likevel var det noen ulikheter ($p < 0,000$). Mest positive var personer fra de norske rovdyrområdene. Deretter fulgte de svenske rovdyrområdene. Men det er ingen tvil. Jakt har generelt høy legitimitet på den skandinaviske halvøya.

De positive holdningene er mye mer utbredt enn faktisk jakt deltakelse, tabell 45.

Tabell 45. Har du drevet med jakt i løpet av de siste fem årene?

	Norge		Sverige	
	Rovdyr område	–Nasjonalt utvalg	Rovdyr- område	Nasjonalt utvalg
Ja	20,9 %	12,5 %	24,4 %	10,6 %
Nei	79,1 %	87,5 %	75,6 %	89,4 %
N	896	2629	4711	454

Utvalgene fra rovdyrområdene hadde en signifikant høyere andel som hadde deltatt på jakt selv de siste fem årene. I de svenske rovdyrområdene hadde hver fjerde informant deltatt. I Norge hadde hver femte informant fra rovdyrområdene deltatt. På nasjonalt nivå er tallet lavere (13 % og 11 % for henholdsvis Norge og Sverige).

Generelt kan vi si at det er noen forskjeller mellom utvalgene når det gjelder holdinger til natur og naturbruk. Likevel er det dominerende bildet at det er små forskjeller mellom utvalgene. Folk er stort sett interessert i natur og å drive med aktiviteter i naturen. De er positive til at det fins ville dyr i naturen der de bor, og et flertall av informantene er redde for å møte minst en type dyr når de er i naturen. Man aksepterer dagens nivå av vernet natur, og jakt er akseptert i alle utvalgene.

3.5 En foreløpig oppsummering

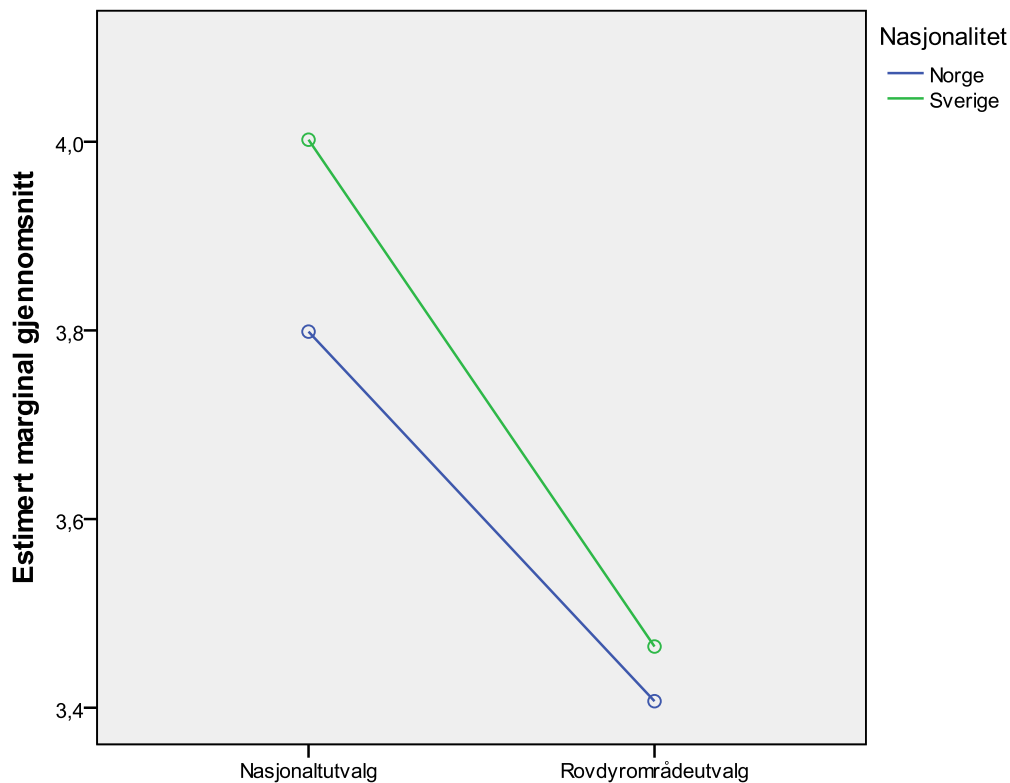
Et hovedinntrykk er at Norge og Sverige, som forventet, ligner hverandre mye. For det første er rovdyra populære i begge land, og i begge typer utvalg. Det gjelder alle fire arter, men ulven peker seg ut som mest kontroversiell. Det viser seg ved at det gjennomgående er færre som svarte at de "liker" eller "liker godt" at den finnes i eget hjemland. Vi fant også spor av en mulig NIMBY-effekt i alle utvalgene. Men det var også mange som kunne tenke seg å ha ulv i nærheten av eget bosted. Bestandsmålene for rovdyr har stor aksept i begge land. I rovdyrområdene er det vanligere å ville redusere bestandsmålene enn det er å ville øke dem. I de nasjonale utvalgene er forholdet motsatt. Det er et mønster vi ser i begge land. De var også stor enighet om hvilke forvaltningstiltak som er mest legitime. Gjerder og merking har stor oppslutning, mens gift og hiuttak har lav legitimitet.

Hovedmønstrene er like når vi sammenligner Norge og Sverige. Forskjellene mellom landene handler mest om nivåer og detaljer. Det kan se ut til at rovdyra er litt mer populære i Sverige enn i Norge. Tallene kan tyde på at svenskene i noen grad er mer lojale mot forvaltningen enn nordmennene. En viktig ulikhet mellom landene er at forskjellen mellom utvalgstypene er større i Sverige enn i Norge. Det kan tyde på en sterkere polarisering mellom by og land, men de nokså ulikt sammensatte utvalgene fører til at vi må være forsikt med å legge for stor vekt på prosentdifferanser og enkeltestimater.

Selv om mye er likt, har vi funnet ulikheter langs begge dimensjonene som er studert her. Vi har identifisert noen ulikheter mellom utvalgstypene og også noen mellom landene, men de er ikke særlig sterke. I tillegg så vi tendenser til at forskjellen mellom utvalgene var større i Sverige enn i Norge. For å finne et statistisk uttrykk for disse sammenhengene foretok vi en enkel regresjonsanalyse med holdning til ulv¹¹ som avhengig variabel og med land og utvalgstype som uavhengige variabler. I tillegg innførte vi et interaksjonsledd som kan fange opp fenomenet at differansen mellom utvalgstypene er størst i Sverige. Analysen viser at både nasjonalitet og utvalgstype har signifikant effekt for synet på å ha ulv i eget land. Videre ser vi at det er en signifikant effekt av interaksjonsleddet. Dette tyder på at disse "bostedsvariablene" både en-

¹¹ Om man liker eller misliker at det finne ulv i Norge hhv. Sverige.

keltvis og sammen påvirker folks holdinger til å ha ulv i eget land, men analysen viser også at forskjellene er svære små. Modellen forklarer nemlig bare 2 % av den totale variasjonen i holdningene til ulv. Vi får videre bekreftet at forskjellene mellomutvalgstyper er større i Sverige enn i Norge. Figur 2 illustrerer sammenhengene.

Figur 2. Effekten av nasjonalitet og område på syn på å ha ulv i eget land på en fem punktskala, fra 1 = Misliker sterkt til 5 = Liker godt

Den svenske linjen ligger over den norske, og viser at svenskene jevnt over er litt mer positive til ulv. Rovdyrutvalgene ligger tett på hverandre, mens forskjellene mellom de representative nasjonale utvalgene er noe større. Vi ser også at differansen mellom utvagstypene er størst i Sverige. Men siden modellen har svak forklaringskraft er hovedinntrykket at befolkningene i Norge og Sverige ligner hverandre mye i synet på ulv/rovdyr.

I det neste kapitlet vil vi undersøke hvordan et sett med sosiodemografiske- og holdingsvariabler påvirker synet på rovdyr. Målsettingen er å undersøke om rovdyrmotstanden og rovdyrtilhengeren har samme sosiale og kulturelle profil i de to landene. Vi vil presentere en modell for hvordan ulikhetene i holdinger til bestandsmålene for ulv og bjørn henger sammen med noen sosiale og kulturelle forhold.

4 Hva ligger bak holdingene til store rovdyr?

Vi har sammenlignet holdninger til rovdyr og rovdyrforvaltning i Norge og Sverige og funnet ut at de to nabolandene ligner hverandre ganske mye, men også at det er noen vesentlige forskjeller. I det følgende skal vi ta et skritt videre. Vi skal undersøke hvordan rovdyrholdninger henger sammen med noen sentrale sosiale bakgrunnsvariable og hvordan de har sammenheng med holdninger til andre spørsmål som også har med natur å gjøre. Vi kommer til å presentere en prediksjonsmodell for holdninger til rovdyr, som testes mot både svenske og norske data. Vi skal teste om de ulike uavhengige variablene og modellen som helhet har samme forklaringskraft i begge datasett. På denne måten kan vi studere hvordan ulike holdninger er knyttet til ulike sosiale og kulturelle profiler, og om de er de samme i Sverige og Norge. Slik nærmer vi oss også innsikt i om det er de samme samfunnsmessige mekanismene som påvirker holdningsdannelsen i begge land.

Vi velger et av målene som måler holdninger til ulv som avhengig variabel når vi nå går videre og studerer grunnene til at folk har ulike meninger om rovdyr. Det er både substansielle og metodologiske fordeler med å velge variabelen "hva syns du om at det finnes ulv i Norge / Sverige". I begge land er ulven det mest kontroversielle dyret. Det er i vurderingen at ulv at frontene er de hardeste og trolig de sosiokulturelle kontrastene de klareste. Videre er det "ulvevariablen" som har størst variasjonen. Det gjør de statistiske analysene mer robuste.

4.1 Bakgrunnsfaktorer

For å svare på problemstillingen skal vi altså bygge opp en regresjonsmodell. For å finne fram til hvilke bakgrunnsvariabler vi skal bruke, tar vi utgangspunkt i forskning som har dokumentert sammenhenger mellom holdninger til rovdyr og ulike sider ved folks bakgrunn. Modellen analyseres ved at variabler som har tematisk slektskap innføres trinnvis, som 4 blokker.

Blokk 1 består av de typiske sosiologiske bakgrunnsvariablene, kjønn, alder og utdanning.

Flere studier har vist at kjønn betyr en del for holdninger til miljøspørsmål (Bjerke et al. 2003, Krange et al. 2011, Tangeland et al. 2010). Kvinner er generelt mer opptatt av miljøvern enn menn (se for eksempel Zelezny et al. 2000). For store rovdyr er bildet annerledes. Flere norske studier har vist at blant nordmenn er kvinner mindre positive enn menn (Bjerke & Reitan 1994, Bjerke et al. 2003, Krange et al. 2011).

Også alder har sammenheng med generelle holdninger til miljøvern. Yngre mennesker er oftere positive til miljøvern enn eldre. Det samme gjør seg gjeldene for holdninger til store rovdyr. I flere studier er det påvist at eldre i mindre grad enn yngre ønsker å beskytte disse dyreartene (se for eksempel Bjerke et al. 2002).

Miljøbevegelsens viktigste rekrutteringsbase finnes i deler av middelklassen (Morrison & Dunlap 1986). Utdanningsnivå har vist seg å ha betydning for hvordan folk forholder seg til miljøproblemer og naturvern. I spørreundersøkelser oppgir folk med høyere utdanning at de er mer opptatt av miljøvern, enn de med lavere utdannelse. Holdninger til store rovdyr synes å følge det samme mønsteret. Desto mer utdannelse folk har, desto mer positive er de til rovdyr (Bjerke & Kaltenborn 2000, Bjerke et al. 1998). Likevel er ikke funnene entydige. Bjerke et al. (2003) fant at utdanningsnivå ikke hadde noen statistisk signifikant betydning for hvordan folk vurderte bestandsstørrelsen på ulv, hvor nært eget bosted folk aksepterte å ha ulv, eller egen selvrapportert frykt for ulv. Utdanning er uansett en opplagt uavhengig variabel for vårt formål.

Blokk 2 består av variablene "tror det finnes ulv der man bor" og "frykt for å møte ulv i naturen". Antagelsen bak blokk 2 er helt enkelt at folks konkrete følelse av å kunne treffe på ulv i nærheten av eget bosted kan ha betydning for hvordan de svarer på spørsmålet om de liker eller misliker å ha ulv i eget land. I kapittel 3 observerte vi en NIMBY-effekt. Det er ikke uvanlig å være tilhenger av ulv og samtidig være skeptisk til å ha den i eget nabolag. Her tar vi med en varia-

bel som måler om folk tror det finnes ulv i området de bor. Tidligere forskning har vist at det er sammenheng mellom frykt og holdninger til ulv, men også at sammenheng er kompleks (Bjerke et al. 2002, Bjerke et al. 2003). Uansett er det god grunn til å ta med en variabel som måler folks fryktfølelse.

Blokk 3 består av variabler som måler størrelse på bosted og oppvekststed.

En annen sentral dimensjon er knyttet til bosted og grad av urbanitet. Tidligere forskning tyder på at den urban-rurale akse er sentral for å forklare holdningene til ulv. Tangeland et al. (2010) viste at nordmenn som bor i urbane strøk var mer positive til bestandsmålene enn folk som bor i rurale områder. Ut fra en ide om at sosialiseringprosesser tidlig i livet er viktig for dannelsen av holdninger og verdier kan man anta at eget og foreldres oppvekststed kan ha betydning. Derfor tar vi med tre variabler som måler størrelsen på eget, fars og mors oppvekststed.

Blokk 4 består av variabler som måler interesser for natur, jakt og generell holding til vern av natur. Sosialpsykologisk forskning har vist at holdninger til ville dyr (wild life) henger intimt sammen med generelle verdier knyttet til natur og miljøspørsmål (for eksempel Teel & Manfredi 2010). Norske studier har vist at holdningene til ulv ofte har sammenheng med generell interesse for og holdninger til natur og naturvern (Skogen & Thrane 2008). Blokk 4 inneholder variabler som måler interessen man har for å være i naturen, om man synes det er viktig at det er ville dyr i naturen, hvilken innstilling man har til jakt, om man selv driver med jakt og om man synes for mye eller for lite av naturen er vernet. Samlet gir blokken et bilde av verdier og praksis som har med naturen å gjøre, og antagelsen er selvsagt at holdninger til ulv henger sammen med slike forhold.

4.2 Regresjonsmodeller

Faktorene som er nevnt i avsnittet over kan hver for seg være med på å påvirke folks holdninger til å ha ulv i det landet de bor i. Her er vi interessert hvordan disse faktorene sammen påvirker folks holding til ulv og hvordan effekten av forskjellige faktorene endrer seg når man fører flere inn i modellen. Poenget er videre å undersøke om de samme uavhengige variablene har samme forklaringskraft i alle fire utvalg. Vi presenterer derfor fire modeller, en for hvert utvalg, tabell 46 – 49. Målsettingen er å undersøke hvilke variabler som bidrar til å forklare variasjonene i holdingen til å ha ulv i naturen i det landet man lever, og å undersøke hvor godt modellen fungerer til å forklare variasjonene i holdingen til å ha ulv i Norge og Sverige og i de ulike utvalgene.

Syn på ulv i det norske rovdyrutvalget

Vi begynner med det norske utvalget fra rovdyrrområdene og deres holding til å ha ulv i norsk natur, tabell 46.

Tabell 46. Syn på å ha ulv i Norge i det norske utvalget fra rovdyrområdene målt på en skala fra 1 (Misliker sterkt) til 5 (Liker godt)

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
Konstant	3,024		3,523		3,070		2,914	
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	-,025	Ns	,192	*	,176	ns	,008	ns
Alder	-,020	***	-,015	***	-,017	***	-,016	***
Utdanningsnivå	,523	***	,356	***	,337	***	,264	***
Tror det fins ulv der man bor			-,242	*	-,199	*	-,226	*
Redd for å møte ulv i naturen			-	***	-	***	-,970	***
Størrelse på bosted			1,188		1,180		-,077	ns
Størrelse på oppvekststed					,081	ns	,077	ns
Størrelse på fars oppvekststed					,159	**	,140	**
Størrelse på mors oppvekststed					,009	ns	-,021	ns
Interesse for å være i naturen (1 = Uinteressert 4 = Svært interessert)					-,052	ns	-,059	ns
Betydning ville dyr der du bor 1 = Svært lite viktig 4 = Svært viktig							,098	ns
Grunnleggende innstilling til jakt (1 = jeg er negativ til jakt 4 = jeg er positiv til jakt)							,206	***
Jaktet siste fem år (1 = Nei 2 = Ja)							-,205	**
Syn på omfanget av vernet natur i Norge (1 = alt for mye er vernet til 5 = altfor lite er vernet)							-,469	***
R²_{adj.}	0,077		0,247		0,271		0,391	

*** = signifikant ved $\alpha < 0,001$, ** = signifikant ved $\alpha < 0,01$, * = signifikant ved $\alpha < 0,05$
ns = ikke signifikant

Blokk 1: Vi ser at kjønn ikke har noen signifikant effekt på holdingen til å ha ulv i landet. Alder har som forventet en negativ effekt. Det er mer sannsynlig at en eldre person er negativ til å ha ulv i Norge. Utdanning har en klart positiv effekt. Det statistiske mønsteret er som forventet, men sammenhengene er ikke særlig sterke. Modellen som inneholder variablene kjønn, alder og utdanning forklarer kun 8 % av variasjonen i synet på ulv. 92 % av variasjonen forblir med andre ord uforklart.

I Blokk 2 inkluderer vi variablene knyttet til nærhet til og frykt for ulv. Forklaringsgraden øker signifikant (R^2 Change 0,171 ***) med 17 prosentpoeng til 25 %. Funnet tyder på at dette er variabler med stor relevans for holdingen til å ha ulv. Begge variablene, men særlig frykt, har klar negativ effekt. Vi ser at kjønn har fått en positiv, men svak signifikant effekt. Kontrollert for frykt og følelsen av å ha ulv i eget nabolag er kvinner oftere positive til å ha ulv i Norge enn menn. Når man sammenligner menn og kvinner som har samme grad av fryktfølelse, er holdningen til ulv som miljøholdninger ellers. Kvinner er mest positive. Videre har alder fremdeles en negativ og utdanning har en positiv effekt, men effektene er noe redusert. Det tyder på at eldre har noe mer frykt enn yngre, og at folk med lavere utdanning oftere enn folk med høyere utdanning oppgir å være redde for å møte ulv i naturen og at de tror det er ulv i området de bor.

I Blokk 3 inkluderer vi bostedsvariablene. Forklaringsgraden øker marginalt med 2 prosentpoeng til 27 %. Det er bare variabelen knyttet til størrelsen på eget oppvekststed som har signifikant effekt på holdingen til å ha ulv i Norge. Desto større sted man har vokst opp på desto mer positiv er man til ulv. Funnet kan ha å gjøre med at folk identifiserer seg med oppvekststedet sitt, og at det er holdingene man tilegner seg under oppveksten som er utslagsgivende for synet på å ha ulv i landet og ikke nåværende bosted.

Når vi i Blokk 4 inkluderer variablene knyttet til interesse for natur, holdinger til jakt, deltagelse på jakt og naturvern, ser vi igjen en markant økning i forklaringsgraden til 39 % (R^2 Change 0,123 ***), som må anses som bra i samfunnsfaglige studier. Mange av variablene og modellen som helhet er klart assosiert med holdingen til å ha ulv i landet. Jo mer interessert man er i å være i naturen, jo viktigere man synes det er at det fins ville dyr der man bor, og jo mer positiv man er til vern av natur, desto mer positive er man til at det fins ulv i landet. Et generelt positivt syn på jakt og egen jaktdeltagelse har negativ effekt på meningen man har om å ha ulv i landet. I den fulle modellen har kjønn ingen effekt. Det er fremdeles en negativ effekt av alder og en positiv effekt av utdanning. Det er signifikante effekter av å tro at det fins ulv der man bor og å være redd for å møte ulv i naturen. Størrelse på oppvekststedet har også signifikant effekt.

Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for *ikke* å ville ha ulv i Norge:

- En eldre, lavt utdannet person, som er redd for ulv, vokst opp på landet, som ikke synes det er viktig at det fins ville dyr der han/hun bor, er positiv til jakt og har jaktet i løpet av de siste fem årene, og som synes for mye natur er vernet.

Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for å ville ha ulv i Norge:

- En ung person med høy utdanning, som ikke tror det fins ulv der han/hun bor, som ikke er redd for å møte ulv i naturen, har vokst opp i en by, synes det er viktig med ville dyr der ha/hun bor, er skeptisk til jakt, har ikke jaktet de siste fem årene og som synes for lite natur er vernet.

Syn på ulv i det norske nasjonale utvalget

Neste steg er å teste dataene mot det norske nasjonale utvalget, tabell 47.

Tabell 47. Syn på å ha ulv i Norge i det nasjonale utvalget fra Norge målt på en skala fra 1 (Misliker sterkt) til 5 (Liker godt)

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
Konstant	4,174		4,493		3,785		2,040	
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	-,105	ns	,022	ns	,027	ns	-,017	ns
Alder	-,021	***	-,021	***	-,019	***	-,015	***
Utdanningsnivå	,315	***	,198	***	,172	***	,117	**
Tror det fins ulv der man bor			-,083	ns	-,003	ns	-,077	ns
Redd for å møte ulv i naturen			-,788	***	-,806	***	-,634	***
Størrelse på bosted					,095	***	,091	***
Størrelse på oppvekststed					,071	**	,059	*
Størrelse på fars oppvekststed					,062	*	,058	**
Størrelse på mors oppvekststed					-,030	ns	-,033	ns
Interesse for å være i naturen (1 = Uinteressert 4 = Svært interessert)							,008	ns
Betydning ville dyr der du bor 1 = Svært lite viktig 4 = Svært viktig							,267	***
Grunnleggende innstilling til jakt (1 = jeg er negativ til jakt 4 = jeg er positiv til jakt)							-,013	ns
Jaktet siste fem år (1 = Nei 2 = Ja)							-,146	ns
Syn på omfanget av vernet natur i Norge (1 = alt for mye er vernet til 5 = altfor lite er vernet)							,385	***
$R^2_{adj.}$	0,079		0,163		0,192		0,331	

*** = signifikant ved $\alpha < 0,001$ ** = signifikant ved $\alpha < 0,01$ * = signifikant ved $\alpha < 0,05$
ns = ikke signifikant

Blokk 1: Den observerte forskjellen på menn og kvinner er større enn den var i tabell 46, men effekten er ikke signifikant. Retningen er den samme som for rovdyrutvalget. Menn er oftere positive enn kvinner. Alder har negativ effekt og utdanningsnivå positiv.

Blokk 2: Forklaringsgraden øker signifikant (R^2 Change 0,085 ***) med 8 prosentpoeng til 16 % Igjen snur effekten av kjønn. Når forklaringsvariablene i Blokk 2 føres inn i modellen, er kvinner mer positive enn menn, men heller ikke nå er effekten signifikant. Alder har negativ effekt og utdanning positiv. Frykt har klart negativ effekt. Å tro at det finnes ulv i nærheten av eget bosted har negativ, men ikke signifikant effekt.

Blokk 3: Størrelse på bosted, størrelse på oppvekststed og størrelsen på fars oppvekststed har positiv sammenheng med holdningen til ulv. Jo større sted, desto større sannsynlighet for å være positiv til å ha ulv i landet. Innføringen av bostedsvariablene forandrer lite på effekten av alder, utdanning og frykt. Bostedsvariablene kan altså ikke forklare hvorfor holdninger til ulv er assosiert med alder, utdanning og frykt. Modellens forklaringsgrad øker med 3 prosentpoeng (R^2 Change 0,196 ***).

Blokk 4: Av variablene i Blokk 4 er synspunktene på omfanget av vern og ønsket om å ha ville dyr i naturen der man bor, som har effekt. Jaktvariablene har også i dette utvalget negative koeffisienter, men de er betydelig lavere enn de var i utvalget fra rovdryområdene, og er ikke statistisk signifikante. Det ser altså ut til at innstillingen til jakt og egen jaktutøvelse betyr lite for holdningen til ulv i det nasjonalt representative utvalget fra Norge. Blokk 4 gir ingen endring i effekten av alder, men en reduksjon i effekten av utdanning. Effekten av frykt og bostedsvariablene endrer seg lite. Blokk 4 øker forklaringsgraden fra 19 til 33 prosent (R^2 Change 0,141 ***).

Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for *ikke* å ville ha ulv i Norge:

- En eldre lavt utdannet person, som er redd for ulv, bor på et lite sted, har vokst opp på et lite sted og har en far som også har vokst opp på et lite sted, som ikke synes det er viktig at det fins ville dyr der han/hun bor, og som synes for mye natur er vernet.

Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for å ville ha ulv i Norge:

- En ung person med høy utdanning, som ikke tror det fins ulv der han/hun bor, som ikke er redd for å møte ulv i naturen, har vokst opp i by og bor i en by og som har en far som også har vokst på et stort sted, synes det er viktig med ville dyr der han/hun bor, og som synes for lite natur er vernet.

Den sosiale og kulturelle profilen bak holdningen til ulv er ganske lik i de to utvalgene. Unntaket er at jakt betyr lite i det nasjonale utvalget. Det kan ha mange forklaringer. En forklaring kan ha som utgangspunkt at jakt er en sosialt og kulturelt sammensatt aktivitet, og jegere en svært uensartet gruppe. Det kan for eksempel hende at jegere fra urbane områder har en større tendens til å være positive til ulv enn jegere som bor i rovdryområder. Til tross for små ulikheter er modellen brukbar i Norge, uansett utvalgstype.

Syn på ulv i det svenske rovdyrutvalget

Hvordan fungerer modellen i de svenske utvalgene? Vi begynner igjen med utvalget fra rovdyrområdene, tabell 48

Tabell 48. Syn på å ha ulv i Sverige i det svenske utvalget fra rovdyrområdene målt på en skala fra 1 (Ogillar starkt att de finns i Sverige) til 5 (Tycker mycket om att de finns)

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
Konstant	3,024		3,256		2,721		3,417	
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	,175	***	,322	***	,325	***	,022	ns
Alder	-,010	***	-,010	***	-,007	***	-,007	***
Utdanningsnivå	,281	***	,242	***	,209	***	,220	***
Tror det fins ulv der man bor			-,183	***	-,183	***	-,171	***
Redd for å møte ulv i naturen			-	***	-	***	-,876	***
			1,001		1,022			
Størrelse på bosted					,077	***	,041	*
Størrelse på oppvekststed					,076	***	,049	*
Størrelse på fars oppvekststed					,054	*	,025	ns
Størrelse på mors oppvekststed					,017	ns	,003	ns
Interesse for å være i naturen (1 = Uinteressert 4 = Svært interessert)							-,059	ns
Betydning ville dyr der du bor 1 = Svært lite viktig 4 = Svært viktig							,335	***
Grunnleggende innstilling til jakt (1 = jeg er negativ til jakt 4 = jeg er positiv til jakt)							-,174	***
Jaktet siste fem år (1 = Nei 2 = Ja)							-,775	***
Syn på omfanget av vernet natur i Sverige (1 = alt for mye er vernet til 5 = altfor lite er vernet)							,173	***
R ² _{adj.}	0,038		0,157		0,178		0,305	

*** = signifikant ved $\alpha < 0,001$ ** = signifikant ved $\alpha < 0,01$ * = signifikant ved $\alpha < 0,05$
ns = ikke signifikant

Blokk 1: Alle variablene har klart signifikant effekt. Kvinner fra de svenske rovdyrområdene er mer positive til ulv enn mennene. Alder har negativ effekt og utdanning positiv. Men modellen forklarer bare 4 % av variasjonen.

Blokk 2: Forklaringsgraden øker fra 4 til 16 prosent (R²Change 0,120 ***). Fryktvariabelen og variabelen som måler om man tror det fins ulv i nærheten av eget bosted, er begge klart signifikante. Alder og utdanning har effekter på samme nivå som før, men effekten av kjønn øker. Når vi sammenligner kvinner og menn som har rapportert det samme om frykt¹², er kjønnsforskjellene større. Man kan si at når vi ser bort fra fryktelementet faller holdninger til ulv inn i det helt vanlige mønsteret at kvinner er mer positive til miljøspørsmålene enn menn. Det ser ut til å gjelde både i Norge og Sverige.

¹² Variabelen "tror de finne ulv der man bor" har også et bidrag, men vi legger mest vekt på frykt siden den har størst effekt.

Blokk 3: Forklaringsgraden øker til 18 prosent (R^2 Change 0,022 ***). Oppvekst- og bostedsvariablene forandrer lite når det gjelder effektene av variablene fra Blokk 1 og Blokk 2. Størrelsen på bosted oppvekststed og fars oppvekststed har effekter, men ingen av dem er særlig sterke.

Blokk 4: Forklaringsgraden øker fra 18 til 31 prosent (R^2 Change 0,128 ***). Det viser at den fulle modellen fungerer bra i utvalget fra rovdryområder også i Sverige. Interesse for å være i naturen har ingen signifikant effekt. Samtlige av de andre variablene fra Blokk 4 har det. Hva man mener om hvor viktig det er at det finnes ulv i nærheten av eget bosted, og vurderingen av omfanget av naturvern, har positive effekter. De som mener at arealet som er vernet bør øke, er også oftere positive til ulv. Jaktvariablene har, som i det norske utvalget fra rovdryområder, negativ effekt, og det å ha drevet med jakt i løpet av siste femårsperiode har særlig klar effekt. Vi observerer videre en viss reduksjon i effekten av bosted og oppvekstvariablene. Effekten fra "fars oppvekststed" er ikke lenger statistisk signifikant. Heller ikke kjønnsvariabelen har lenger effekt. Trolig er det variabelen "drevet med jakt i løpet av de siste fem årene" som bidrar sterkest til denne reduksjonen. Det innebærer rett og slett at sannsynligheten for å være jeger, som har sammenheng med negative holdninger til ulv, er større om man bor landlig til, har vokst opp på landet, og hvis man er mann. Hva man mener om hvor viktig det er å ha dyr i nærheten av der man bor eller om man selv er jeger, ser ut til å mindre med alder, utdanning i frykt å gjøre. De variablene har fremdeles klar effekt.

Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for *ikke* å ville ha ulv i Sverige:

- En eldre, lavt utdannet person, som er redd for ulv og tror at ulv fins der han/hun bor, som bor på et lite sted, har vokst opp på et lite sted, som ikke synes det er viktig at det fins ville dyr der han/hun bor, er positiv til jakt og har jaktet i løpet av de siste fem årene, og som synes for mye natur er vernet.

Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for å ville ha ulv i Sverige:

- En ung person med høy utdanning, som ikke tror det fins ulv der han/hun bor, som ikke er redd for å møte ulv i naturen, har vokst opp og bor på et større sted, synes det er viktig med ville dyr der han/hun bor, er negativ til jakt og har ikke jaktet i løpet av de siste fem årene, og som synes for lite natur er vernet.

Vi kan konkludere med at respondentene fra rovdryområdene i Sverige langt på vei har samme profil som sine norske kolleger, og særlig de som kommer fra de norske rovdryområdene. Det finnes ulikheter i nivåer, men mønstrene er veldig like.

Syn på ulv i det svenske nasjonale utvalget

Vi avslutter med å teste modellen i det svenske nasjonale utvalget, tabell 49. Utvalget her er betydelig mindre enn over. Derfor skal det mer til å oppnå statistisk signifikans.

Tabell 49. Syn på å ha ulv i Sverige i det nasjonale utvalget fra Sverige målt på en skala fra 1 (Ogillar sterkt att de finns i Sverige) til 5 (Tycker mycket om att de finns)

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
Konstant	4,224		4,317		3,650		3,328	
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	,111	ns	,236	ns	,250	*	,176	ns
Alder	-,010	*	-,010	*	-,006	ns	-,008	ns
Utdanningsnivå	,050	ns	,008	ns	-,041	ns	,005	ns
Tror det fins ulv der man bor			-,123	ns	-,100	ns	-,112	ns
Redd for å møte ulv i naturen			-,738	***	-,788	***	-,735	***
Størrelse på bosted					,057	ns	,046	ns
Størrelse på oppvekststed					,002	ns	,026	ns
Størrelse på fars oppvekststed					,029	ns	,026	ns
Størrelse på mors oppvekststed					,113	*	,072	ns
Interesse for å være i naturen (1 = Uinteressert 4 = Svært interessert)							,037	ns
Betydning ville dyr der du bor 1 = Svært lite viktig 4 = Svært viktig							,173	*
Grunnleggende innstilling til jakt (1 = jeg er negativ til jakt 4 = jeg er positiv til jakt)							-,086	ns
Jaktet siste fem år (1 = Nei 2 = Ja)							-,593	*
Syn på omfanget av vernet natur i Sverige (1 = alt for mye er vernet til 5 = altfor lite er vernet)							,199	**
R ² _{adj.}	,010		,078		,112		,185	

*** = signifikant ved $\alpha < 0,001$; ** = signifikant ved $\alpha < 0,01$; * = signifikant ved $\alpha < 0,05$
ns = ikke signifikant

Blokk 1: Alder har en svak signifikant effekt. Verken kjønn eller utdanning har statistisk signifikante effekter. Hvis vi likevel ser på koeffisientene, ser vi at sammenhengene har forventet retning. Kvinner er mer positive enn menn. Høy utdanning teller positivt og alder negativt.

Blokk 2: Forklaringsgraden øker fra 1 prosent til 8 prosent (R^2 Change 0,073 ***). Effekten av alder er upåvirket. Frykt har klart signifikant effekt, på nivå med det norske nasjonale utvalget. Om man tror finnes det ulv der man bor har negativ, men ikke signifikant effekt.

Blokk 3: Bostedets størrelse og størrelsen på eget og foreldres oppvekststed har liten og med et unntak ikke signifikant effekt. Her har mors oppvekststed en viss betydning. Desto større sted hun vokste opp, desto større er sannsynligheten for å ha positive holdninger til ulv. Blokk 3 forandrer lite på effekten fra variablene i Blokk 1 og Blokk 2.

Blokk 4: Forklaringsgraden øker fra 11 til 19 prosent (R^2 Change 0,086 ***), som er ganske lavt. Settet med variabler i Blokk 4 forandrer lite av effektene fra de andre variablene. Det som står

igjen er at frykt og jaktdeltaelse trekker i negativ retting. Positiv holding til å ha ville dyr og det å mene at for lite natur er vernet, trekker i positiv retting.

Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for *ikke* å ville ha ulv i Sverige:

- En som er redd for ulv, som ikke synes det er viktig at det fins ville dyr der han/hun bor, som har deltatt på jakt i løpet av de siste fem årene, og som synes for mye natur er vernet.

Basert på modellen har følgende person størst sannsynlighet for å ville ha ulv i Sverige:

- En som er ikke redd for ulv, som synes det er viktig at det fins ville dyr der han/hun bor, som har ikke deltatt på jakt i løpet av de siste fem årene og som synes for lite natur er vernet.

Profilene her går ikke i andre retninger enn for de tre andre utvalgene. Funnene bryter dermed ikke med mønsteret vi ellers har observert, men sammenhengene er svakere. Vi kan si at profilen ligner, men at den er mindre tydelig.

5 Avslutning

Avslutningsvis trekker vi fram 3 funn fra rapporten.

1) For det første har vi observert at befolkningene i Norge og Sverige ligner hverandre i sterk grad når det gjelder å vurdere rovdyr og rovdyrforvaltning. Uansett utvalg er rovdyra ganske populære. Politikk og forvaltning nyter relativt stor tillit, og tiltakene som iverksettes har for en stor del ganske god oppslutning. Sånn er situasjonen selv om rovdyrpopulasjonene har svært ulik størrelse, og forvaltningsregimene er ganske forskjellige.

2) For det andre så vi tendenser til at de svenske respondentene generelt er noe mer positive i sine vurderinger enn de norske. Det gjaldt til en viss grad respondenter som bor i rovviltområder, men tendensen kom først og fremst til syne da vi sammenlignet de nasjonalt representative utvalgene. Forskjellene mellom det nasjonale utvalget og utvalget fra rovdyrrområdene er betydelig større i Sverige enn i Norge. Det kan skyldes utvalgenes sammensetning med relativt mange respondenter fra større byer og områder sør i Sverige, men det er også en mulighet for at rovdyrspørsmålene rett og slett er mer polarisert der. Sverige har for eksempel en høyere grad av urbanisering og en lenger urbaniseringshistorie. Mest sannsynlig er også maktfordeling i relasjonen mellom sentrum og periferi ulik i de to landene. Dette er spørsmål det er god grunn til å grave dypere i, men det må skje med et bedre datagrunnlag.

3) I kapittel 4 så vi at modellen passet ganske godt i tre av utvalgene, med en forklaringsgrad på over 30 prosent for de to norske utvalgene og det svenske utvalget fra rovdyrrområdene. Det svenske nasjonale utvalget skiller seg fra de andre tre ved at modellen i liten grad forklarer variasjonen i holdningen til å ha ulv. Sammenhengene mellom enkeltvariabler er i tillegg ofte svakere. Manglende signifikans stammer også fra utvalgsstørrelsen, som er mindre enn i de andre utvalgene. Retningen på sammenhengene som antydningvis kommer fram gjennom betavardiene, er nemlig som i de tre andre utvalgene. Modellene er altså svakere, men mønsteret som framtrer, ligner en hel del.

Forskjeller mellom de ulike utvalgene kan ha flere årsaker. For det første kan man mistenke at det skyldes en eller annen form for metode- eller målefeil. Datasettene som brukes er samlet inn i på ganske ulike måter. Utvalgenes sammensetning og størrelse er veldig ulike. Spørsmålsformuleringene er nok ikke alltid like godt tilpasset begge land. Man ville få fram mer robuste resultater om utvalgsmetodikken og produksjon av spørreskjema var samkjørt allerede i utgangspunktet. Da ville man også få et grunnlag til å undersøke nærmere om det er metodologiske årsaker til de forskjellene vi finner.

Når det gjelder observasjonene hvor de statistiske mønstrene er ganske like i begge land, er vi nok på tryggere grunn. Funnene repeterer nemlig sammenhenger som også tidligere forskning har rapportert. Tradisjonelle sosioøkonomiske variabler forklarer bare en liten del av variasjonen i meninger om rovdyr og rovviltforvaltning, selv om både kjønn, alder og utdanning har klare effekter. Graden av urbanisering betyr en del. Vi så at størrelsen på bo- og oppvekststed har betydning, men heller ikke dette forklarer veldig mye av variasjonen i holdninger til ulv. Både i Norge og Sverige er samfunnet splittet i ulike rovdyrpolitiske leire, og som når det gjelder andre natur- og miljøpolitiske spørsmål, har sosio-økonomiske variabler i tradisjonelle statistiske analyser bare begrenset forklaringskraft. Man må grave dypere enn vi har kunnet gjøre her, for å finne ut om mekanismene som ligger bak rovdyrholdningene er de samme (eller eventuelt forskjellige) i Norge og Sverige.

6 Referanser

- Andersson, T., Bjärvall, A. & Blomberg, M. 1977. Inställningen till varg i Sverige - en intervjuundersökning. - Statens naturvårdsverk PM 850. Stockholm.
- Bjerke, T. & Kaltenborn, B. P. 2000. Holdninger til ulv: en undersøkelse i Hedmark, Østfold, Oslo og Akershus. NINA oppdragsmelding. - Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.
- Bjerke, T. & Reitan, O. 1994. Holdninger i tre Hedmarkskommuner til ulven. NINA oppdragsmelding. - Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.
- Bjerke, T., Reitan, O. & Kellert, S. R. 1998. Attitudes toward wolves in Southeastern Norway. - *Society and Natural Resources* 11: 169-178.
- Bjerke, T., Røskaft, E., Skogen, K. & Torgersen, S. 2002. Hva påvirker folks frykt for ulven? In J.D.C. Linnell and T. Bjerke (eds.) *Frykten for ulven. En tverrfaglig utredning*. NINA Oppdragsmelding 722. Trondheim: NINA.
- Bjerke, T., Skogen, K. & Kaltenborn, B. P. 2003. Nordmenns holdninger til store rovpattedyr: resultater fra en spørreskjemaundersøkelse. NINA oppdragsmelding. - Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.
- Bjerke, T., Vittersø, J. & Kaltenborn, B. P. 2000. Locus of Control and Attitudes toward Large Carnivores. - *Psychological Reports* 86: 37-46.
- Cinque, S. (2007): I vargens spår. Den kontroversielle förvaltningen av vargstammen. I: Siverbo, S. (red.) (2007): *Demokratisk och effektiv styrning. En antologi om forskning i offentlig förvaltning*. Studentlitteratur. Lund.
- Cinque, S. 2008. I vargens spår. Myndigheters handlingsutrymme i förvaltningen av varg. CEFOS och Förvaltningshögskolan. Göteborgs universitet. (Avhandling).
- Ednarsson, M. 2005. Platser för rovdjursturism? Vargar, människor och utveckling i Norra Värmland. *Karlstad University Studies* 2005:16. Karlstad. (Avhandl.).
- Ericsson, G., Sandström, C. & Bostedt, G. 2006. The problem of spatial scale when studying the human dimensions of a natural resource conflict: humans and wolves in Sweden. - *The international journal of biodiversity science & management* 2.
- Figari, H. & Skogen, K. 2011. Social Representations of the Wolf. - *Acta Sociologica* 54: 315 - 330.
- Heberlein, T. & Ericsson, G. 2005. Ties to countryside: Urban attitudes toward hunting, wildlife and wolves. - *Human Dimensions of Wildlife* 10.
- Heberlein, T. & Ericsson, G. 2008. Public attitudes and the future of wolves (*Canis lupus*) in Sweden. - *Wildlife Biology* 14: 391-394.
- Karlsson, J., Bjärvall, A. & Lundvall, A. 1999. Svenskarnas inställning till varg - En intervjuundersökning. - Rapport 4933. Naturvårdsverket. Stockholm.
- Krange, O. & Skogen, K. 2011. When the lads go hunting: The 'Hammertown mechanism' and the conflict over wolves in Norway. - *Ethnography* 12: 466-489.

Kränge, O., Tangeland, T. & Skogen, K. 2011. Bestandsmål for store rovdyr: Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen? NINA rapport 567. 74 s. Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.

Matti, S. & Sandström, A. 2011. The rationale determining advocacy coalitions : Examining coordination networks and corresponding beliefs. - *Policy Studies Journal* 39: 385-410.

Morrison, D. E. & Dunlap, R. E. 1986. Environmentalism and elitism: A conceptual and empirical analysis. - *Environmental management* 10: 581-589.

Norling, I., Jägnert, C. & Lundahl, B. 1981. Viltet och allmänheten. I *Vilt och Jakt. Sociala och ekonomiska värden*. Jordbruksdepartementet. Ds Jo 1981:5. s. 9-79.

Sandström, C. & Ericsson, G. 2009. Om svenskars inställning till rovdjur- och rovdjurspolitik. RAPPORT 2009:1. Institutionen för vilt, fisk och miljö, SLU, Umeå.

Sandström, C., Pellikka, J., Ratamäki, O. & Sande, A. 2009. Management of Large Carnivores in Fennoscandia: New Patterns of Regional Participation. - *Human Dimension of Wildlife* 4: 37-50.

Sjölander-Lindqvist, A. 2006. "Den är ju inte i fårhagen på studiebesök". Om lokala perspektiv och uppfattningar om varg och svensk rovdjurspolitik. Rapport 2006:1. CEFOS och Göteborgs universitet.

Sjölander-Lindqvist, A. 2008. Local Identity, Science and Politics Indivisible: The Swedish Wolf Controversy Deconstructed. - *Journal of Environmental Policy & Planning* 10: 71 - 94. .

Sjölander-Lindqvist, A. 2009. Social-Natural Landscape Reorganised: Swedish Forest-edge Farmers and Wolf Recovery. - *Conservation and Society* 7: 130-140.

Skogen, K. & Kränge, O. 2003. A Wolf at the Gate: The Anti-Carnivore Alliance and the Symbolic Construction of Community. - *Sociologia ruralis* 43: 309-325.

Tangeland, T., Skogen, K. & Kränge, O. 2010. Om rovdyr på landet og i byen: Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene. 84 s. s. Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.

Teel, T. L. & Manfredo, M. 2010. Understanding the Diversity of Public Interests in Wildlife Conservation. - *Conservation biology* 24: 128-139.

Zelezny, L. C., Chua, P.-P. & Aldrich, C. 2000. New Ways of Thinking about Environmentalism: Elaborating on Gender Differences in Environmentalism. - *Journal of Social Issues* 56: 443-457.

Vedlegg: Sammenligning av spørreskjemaene for rovdryrgallupene i Norge og Sverige

Spørsmålstema	Formuleringer og svaralternativer		Kommentar og forslag til tilpassninger	Kobling av filer
	Norge 2010	Sverige 2010		
Interesse for natur	Q1: Hvor interessert er du i å være i naturen? ☐ Uinteressert (1) ☐ Litt interessert (2) ☐ Ganske interessert (3) ☐ Svært interessert (4)	A1: Hur intresserad är du av att vara i skog och mark? 1 ☐ Mycket intresserad 2 ☐ Ganska intresserad 3 ☐ Inte speciellt intresserad 4 ☐ Ointresserad	"natur" ≈ "skog och mark" Snu skala for sverige	Q1 = A1
Interesse for natur påvirket av dyrelivet	Q2: Er din interesse for å være i naturen avhengig av dyrelivet der, dvs ville dyr og fugler? ☐ I svært liten grad (1) ☐ Ganske lav grad (2) ☐ Ganske høy grad (3) ☐ Svært høy grad (4)	A2: Är ditt intresse för skog och mark beroende av att det finns vilt där, dvs vilda djur och fåglar? 1 ☐ I mycket hög grad 2 ☐ I ganska hög grad 3 ☐ I ganska låg grad 4 ☐ Inte alls	"natur" ≈ "skog och mark" Snu skala for sverige	Q2=A2
Villedyr og bosted	Q3: Er det viktig for deg at det fins ville dyr der du bor? ☐ Svært viktig (1) ☐ Ganske viktig (2) ☐ Ganske lite viktig (3) ☐ Svært lite viktig (4)	A3: Tycker du att det är viktigt att det finns vilt där du bor? 1 ☐ Mycket viktigt 2 ☐ Ganska viktigt 3 ☐ Inte speciellt viktigt 4 ☐ Oviktigt		Q3 = A3 Snudd skala før reg-analyse 1 = Svært lite viktig 2 = Ganske lite viktig 3 = Ganske viktig 4 = Svært viktig

<p>Redsel for dyr i naturen</p>	<p>Q4A: Fins det noen dyr som du er redd for å møte når du er i naturen?</p> <p>☐ Ja (1) ☐ Nei (2)</p> <p>Hvis ja: Q4b: Hvilke dyr er du redd for å møte i naturen?</p> <p><i>Du kan sette flere kryss</i></p> <p>☐ Elg (1) ☐ Bjørn (2) ☐ Orm (3) ☐ Flått (4) ☐ Løshund (5) ☐ Gaupe (6) ☐ Ulv (7) ☐ Jerv (8) Ingen av disse (9)</p>	<p>A4: Finns det några vilda djur som du är rädd för att möta när du är ute i naturen?</p> <p>1 ☐ Nej 2 ☐ Älg 3 ☐ Rådjur 4 ☐ Björn 5 ☐ Orm 6 ☐ Lodjur 7 ☐ Varg 8 ☐ Vildsvin 9 ☐ Järv 10 ☐ Annat djur:</p>	<p>Må tilpasses.</p> <p>Splitt de svenske dataene inn i to variabler A4A: Ja (1) og Nei (2)</p> <p>A4b: Hvilke dyr er man redd</p> <p>Svar alternativene må kodes likt i de to datasettene.</p>	<p>Q4A = Q4A</p> <p>Elg: Q4B_1 = A4_2B Bjørn: Q4B_2 = A4_4B Orm: Q4B_3 = A4_5B Gaupe: Q4B_6 = A4_6B Ulv: Q4B_7 = A4_7B Jerv: Q4B_8 = A4_9B Andre: Q4B_9 = A4_10B</p> <p>Flått: Q4B_4 Løshund: Q4B_5</p> <p>Rådjur: A4_3B Vildsvin: A4_8B</p>
<p>Syn på omfang av vernet natur i eget land</p>	<p>Q5: Hva synes du om omfanget av naturområder i Norge som er vernet?</p> <p>☐ Alt for lite er vernet (1) ☐ Litt for lite er vernet (2) ☐ Nøytral (3) ☐ Litt for mye er vernet (4) ☐ Alt for mye er vernet (5) ☐ Vet ikke (6)</p>	<p>B2: Vad anser du om mängden skyddade naturområden i Sverige?</p> <p>1 ☐ Alldeles för lite skyddad natur 2 ☐ Något för lite 3 ☐ Lagom 4 ☐ Något för mycket 5 ☐ Alldeles för mycket skyddad natur 6 ☐ Vet inte</p>		<p>Q5 = B2</p> <p>Snudd skala før reg-analyse 1 = Alt for mye er vernet 5 = Alt for lite er vernet 6 = Vet ikke</p>

Aktiviteter i naturen	<p>Q8: Hvor interessert er du i følgende aktiviteter i naturen?</p> <p>(1)Gå tur for turens egen skyld (2)Overnattingstur (3)Sportsfiske (4)Jakt (5)Plukke bær (6)Sykle (7)Ri på hest (8)Gå på skitur (9)Kjøre snowboard, slalåm eller liknende (10)Kjøre snøskuter</p> <p>☐ Helt uinteressert (1) ☐ Ganske uinteressert (2) ☐ Verken eller (4) ☐ Ganske interessert (4) ☐ Svært interessert (5)</p>	<p>11. Vilka av följande saker har du gjort det senaste året? Kryssa i de alternativ som bäst stämmer för dig.</p> <p>1 ☐ Gått på kortare vandring (1-3 tim) 2 ☐ Vandrat över dagen 3 ☐ Vandrat med övernattnig 4 ☐ Fiskat 5 ☐ Jagat 6 ☐ Plockat svamp eller bär 7 ☐ Cyklat (inklusive mountainbike) 8 ☐ Naturfotograferat 9 ☐ Fågelskådat eller studerat naturen 10 ☐ Ridit 11 ☐ Åkt skidor utför 12 ☐ Åkt längdskidor 13 ☐ Åkt snowboard 14 ☐ Åkt snöskoter 15 ☐ Paddlat eller åkt båt</p>	<p>Ulike mål. Norge: Interesse for</p> <p>Sverige: Faktisk deltagelse</p> <p>Dersom disse variablene skal brukes kan vi argumentere med at de nordmennene som svarer 4 og 5 med stor sannsynlighet også driver med disse aktivitetene.</p> <p>Anbefaler å droppe denne variabelen i analysen</p>	
Innstilling til jakt	<p>Q9: Hva er din grunnleggende innstilling til jakt?</p> <p>☐ Jeg er negativ til jakt (1) ☐ Jeg har ingen klar oppfatning om jakt (2) ☐ Jeg aksepterer jakt (3) ☐ Jeg er positiv til jakt (4)</p>	<p>C4. Vilken är din grundinställning till jakt?</p> <p>1 ☐ Jag är positiv till jakt 2 ☐ Jag accepterar jakt 3 ☐ Jag är tveksam till jakt 4 ☐ Jag är negativ till jakt</p>	Snu svensk skala	Q9 = C4

Husholdig og jakt	<p>Q10: Er det noen i din husstand som jakter eller fisker?</p> <p>☐ Ja (1) ☐ Nei (2)</p>	<p>E3. Är det någon i ditt nuvarande hushåll som jagar?</p> <p>☐ Ja (1) ☐ Nei (2)</p>		
Jakt og fiske aktivitet	<p>Q11: Har du...</p> <p>... drevet med jakt i løpet av de siste fem årene? (1) ... egen hund som du bruker til jakt? (2) ... jaktet i områder der det finnes ulv? (3)</p> <p>☐ Ja (1) ☐ Nei (2)</p>	<p>D3. Har du...</p> <p>... jagat vid mer än ett tillfälle de senaste fem åren? ... fiskat vid mer än ett tillfälle de senaste fem åren? ... löst det statliga jaktkortet för jaktåret 1 juli 2008 - 30 juni 2009? ... löst fiskekort under 2008?</p> <p>☐ Ja (1) ☐ Nei (2)</p>	Kun første variabel som er felles	<p>Q11_1 = D3_1</p> <p>Snudd skala før reg-analyse 1 = Nei 2 = Ja</p>
Holdinger til store rovdyr	<p>Q12: Hva synes du om at disse dyrene finnes i Norge?</p> <p>(1)Bjørn (2)Jerv (3)Gaupe (4)Ulv</p> <p>☐ Misliker sterkt (1) ☐ Misliker (2) ☐ Nøytral (3) ☐ Liker (4) ☐ Liker godt (5)</p>	<p>G1. Vad tycker du om att björn, järv, lo och varg finns i Sverige?</p> <p>Björn Järv Lo Varg</p> <p>☐ Ogillar starkt att de finns i Sverige ☐ Ogillar ☐ Neutral ☐ Tycker om ☐ Tycker mycket om att de finns</p>	<p>1: Bjørn = Björn 2: Jerv = Järv 3: Gaupe = Lo 4: Ulv = Varg</p>	<p>Q12_1 = G1_1 Q12_2 = G1_2 Q12_3 = G1_3 Q12_4 = G1_4</p>

<p>Holdinger til å ha rovdyr nær der men bor</p>	<p>Q13:Kunne du godta å ha noen av de store rovdyrene i nærheten av der du bor?</p> <p>(1)Bjørn (2)Jerv (3)Gaupe (4)Ulv</p> <p>☐ Nei, absolutt ikke ☐ Nei, helst ikke ☐ Ja, kanskje ☐ Ja, absolutt ☐ Vet ikke</p>	<p>G2. Skulle du kunna acceptera att ha något av de stora rovdjuren i närheten där du bor?</p> <p>Björn Järv Lo Varg</p> <p>☐ Nej, absolut inte ☐ Nej, helst inte ☐ Ja, kanske ☐ Ja, absolut ☐ Vet ej</p>	<p>1: Bjørn = Björn 2:Jerv = Järv 3: Gaupe = Lo 4: Ulv =Varg</p>	<p>Q13_1 = G2_1 Q13_2 = G2_2 Q13_3 = G2_3 Q13_4 = G2_4</p>
<p>Påstander om bjørn</p>	<p>Q 14. Her ber vi deg ta stilling til noen utsagn om bjørner.</p> <p>(1)Jeg kommer kanskje aldri til å få se en vill bjørn, men det er viktig for meg å vite at de finnes i Norge. (2)Jeg er veldig interessert i bjørn. (3)Bjørnen symboliserer for meg naturens skjønnhet og storslagenhet. (4)Jeg syns det hadde vært en stor opplevelse å se en vill bjørn.</p> <p>☐ Stemmersvært dårlig (1) ☐ Stemmer ganske dårlig (2) ☐ Stemmer ganske godt (3) ☐ Stemmersvært godt (4)</p>	<p>G4-G7. Här ber vi dig ta ställning till fyra påståenden om björnar. G4. Jag kommer kanske aldrig att få se en vild björn, men det är viktigt för mig att veta att de finns i Sverige G5. På det hela taget bryr jag mig mycket om björnar G6. Björnen symboliserar för mig naturens skönhet och storslagenhet G7. Jag tycker det skulle vara en stor upplevelse att få se en björn i det vilda</p> <p>☐ Tar helt avstånd ☐ Tar delvis avstånd ☐ Instämmer delvis ☐ Instämmer helt</p>		<p>Q14_1 = G4 Q14_2 = G5 Q14_3 = G6 Q14_4 = G7</p>

Rovdyr nær der man bor	<p>Q15: Hvilke av følgende rovdyr finnes der du bor?</p> <p>☐ Gaupe (1) ☐ Jerv (2) ☐ Bjørn (3) ☐ Ulv (4) ☐ Det fins ikke rovdyr der jeg bor (5) ☐ Vet ikke (6)</p>	<p>G9. Markera med ett kryss vilket eller vilka rovdjur som finns i området där du bor. Sätt flera kryss om det behövs.</p> <p>☐ Lodjur ☐ Järv ☐ Björn ☐ Varg ☐ Inget av dessa rovdjur finns där jag bor</p>	<p>Lik spørsmålsformulering og måling.</p> <p>Kun en variable i svensk data sett (G9). Skulle ha vært fem dersom det var flervalg på dette spørsmålet. Enten er det en feil i svensk spss-fil eller så kan ikke dette spørsmålet sammenlignes direkte.</p> <p>Sliter G9 inn i fem nye variabler</p> <p>☐ Gaupe (1) ☐ Jerv (2) ☐ Bjørn (3) ☐ Ulv (4) ☐ Det fins ikke rovdyr der jeg bor (5)</p>	<p>Q15_1: Gaupe Q15_2: Jerv Q15_3: Bjørn Q15_4: Ulv Q15_5: Ingen rovdyr</p>
Sett spor etter rovdyr	<p>Q16: Hvor mange ganger har du sett spor etter...</p> <p>(1) Bjil ørn (2) Jerv (3) Gaupe (4) Ulv</p> <p>☐ Aldri (1) ☐ En gang (2) ☐ Mer enn én gang</p>	<p>G10. Ungefær hur många gånger har du sett spor av...</p> <p>Björn Järv Lo Varg</p> <p>☐ Aldrig ☐ En gång ☐ Mer än en gång</p>		<p>Q16_1 = G10_1 Q16_2 = G10_2 Q16_3 = G10_3 Q16_4 = G10_4</p> <p>Før reg-analyse: 1 = Nei 2 = Ja, en eller flere ganger</p>

Sett rovdyr	<p>Q17: Hvor mange ganger har du ute i naturen sett (dvs ikke i dyrehage eller inngjerdet dyr)...?</p> <p>(1) Bjørn (2) Jerv (3) Gaupe (4) Ulv</p> <p>☐ Aldri (1) ☐ En gang (2) ☐ Mer enn én gang</p>	<p>G10. Ungefær hur många gånger har du sett en vild...</p> <p>Björn Järv Lo Varg</p> <p>☐ Aldrig ☐ En gång ☐ Mer än en gång</p>		<p>Q17_1 = G10_5 Q17_2 = G10_6 Q17_3 = G10_7 Q17_4 = G10_8</p> <p>Før reg-analyse: 1 = Nei 2 = Ja, en eller flere ganger</p>
Hvor skal rovdyrene leve?	<p>Q18: Hvor i Norge synes du at bjørn/jerv/gaup/ulv skal få leve?</p> <p>(1) Bjørn (2) Jerv (3) Gaupe (4) Ulv</p> <p>☐ I hele Norge (1) ☐ Østlandet (2) ☐ Sørlandet (3) ☐ Vestlandet (4) ☐ Midt-Norge (5) ☐ Nord-Norge (6) ☐ Langs Svenske-grensa (7) ☐ Ingen steder i Norge (8) [Exclusive]</p>	<p>G11. Var i Sverige tycker du att björn, järv, lo eller varg ska få leva? Kryssa för ett eller flera områden för varje djur.</p> <p>☐ i hela Sverige ☐ inte någonstans i Sverige ☐ i hela fjällkedjan ☐ i nationalparker, skyddade områden ☐ i Norrland ☐ i Svealand ☐ i Götaland</p>	<p>Ulike svaralternativer. Norske dataene skiller mellom artene</p> <p>"Hele landet" er med i begge undersøkelsene og kan således sammenlignes</p>	<p>Q18_1 = G11_1 Q18_8 = G11_2</p>

<p>Håndtering av rovdyrkonflikter</p>	<p>Q19: Hvor uenig eller enig er du i følgende påstander? For å redusere problemene kan man...</p> <p>... sette opp gjerder for å forhindre rovdyr i å angripe husdyr. (1)</p> <p>... skremme bort rovdyr. (2)</p> <p>... flytte rovdyr. (3)</p> <p>... merke rovdyr med radiosender slik at de kan overvåkes. (4)</p> <p>... ta moren og ungene ut av hiet for å avlive dem. (5)</p> <p>... skyte rovdyr. (6)</p> <p>... bruke gift for å drepe rovdyr. (7)</p> <p>... opprette/opprettholde egne soner hvor rovdyra har lov til å være (eks. ulvesonen). (8)</p> <p>... flytte sauebesetninger til beiter i områder uten rovdyr. (9)</p> <p>... gi sauebønder midler til å starte annen næring. (10)</p> <p>☐ Helt uenig (1)</p> <p>☐ Delvis uenig (2)</p> <p>☐ Delvis enig (3)</p> <p>☐ Helt enig (4)</p>	<p>G13. Det finns flera tänkbara sätt att ta hand om rovdyr som orsakar problem. Stödjer du att man för att minska problemen ...</p> <p>... sätter upp stängsel för att hindra rovdjuren?</p> <p>... skrämmar iväg rovdjur?</p> <p>... flyttar rovdjur?</p> <p>... märker rovdjur med sändare så att de kan övervakas?</p> <p>... tar bort ungarna från rovdjuren?</p> <p>... skjuter rovdjuret?</p> <p>... använder gift för att döda rovdjur?</p> <p>☐ Är helt emot</p> <p>☐ Är delvis emot</p> <p>☐ Stödjer delvis</p> <p>☐ Stödjer helt</p>	<p>Noen ekstra utsagn i det norske settet, de syv første er like</p>	<p>Q19_1 =</p> <p>G13_1</p> <p>Q19_2 =</p> <p>G13_2</p> <p>Q19_3 =</p> <p>G13_3</p> <p>Q19_4 =</p> <p>G13_4</p> <p>Q19_5 =</p> <p>G13_5</p> <p>Q19_6 =</p> <p>G13_6</p> <p>Q19_7 =</p> <p>G13_7</p>
---------------------------------------	--	---	--	---

<p>Forvaltning av de fire store rovdyrene</p>	<p>Q20: Her vil vi at du skal ta stilling til hvordan Norge skal forvalte de fire store rovdyrene bjørn, jerv, gaupe og ulv. Hvor uenig eller enig er du i følgende utsagnene?</p> <p>(1) Det er viktig at Norge oppfyller internasjonale avtaler om å beskytte store rovdyr.</p> <p>(2) Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) bør ha rett til å avlive rovdyr for å beskytte egne dyr.</p> <p>(3) Folk som holder dyr (eks sau, rein, hund) skal ha full økonomisk kompensasjon for dyr som blir drept av rovdyr.</p> <p>(4) Det skal ikke være ulv der det er sau.</p> <p>(5) Man burde få belønning for å melde fra om ulovlig rovdyrjakt.</p> <p>☐ Helt uenig (1) ☐ Delvis uenig (2) ☐ Delvis enig (3) ☐ Helt enig (4)</p>	<p>G14. Här vill vi att du tar ställning till hur Sverige ska sköta de fyra stora rovdjuren björn, järv, lo och varg. Instämmer eller tar du avstånd från följande påståenden?</p> <p>1. Det är viktigt att Sverige uppfyller internationella avtal vad gäller bevarandet av stora rovdjur.</p> <p>2. En djurägares rätt att döda rovdjur för att skydda sina djur ska ökas.</p> <p>3. En djurägare ska få full ekonomisk ersättning för rovdjursrivna djur.</p> <p>4. Det ska inte få finnas vargar där det finns renar</p> <p>5. Man ska få en belöning om man rapporterar olaga jakt på rovdjur.</p> <p>☐ Tar helt avstånd ☐ Tar delvis avstånd ☐ Instämmer delvis ☐ Instämmer helt</p>	<p>Utsagn 2 og 4 er ikke helt like når det gjelder innhold</p>	<p>Q20_1 = G14_1 Q20_3 = G14_3 Q20_5 = G14_5</p>
---	---	---	--	--

<p>Hvem skal bestemme forvaltningen av rovdyrene</p>	<p>Q21: Hvor enig eller uenig er du i at følgende aktører skal få være med å bestemme hvordan rovdyrene skal forvaltes?</p> <p>Storting (1) Kommunene (2) Miljøverndepartementet (3) Fylkesmannen (4) Direktoratet for naturforvaltning (5) Rovdyrforskere (6) Jegere (7) De regionale rovilt-nemndene (8) Lokalbefolkningen (9) Naturvernorganisasjoner (10) Landbrukets næringsorganisasjoner (11)</p> <p>☐ Helt uenig (1) ☐ Delvis uenig ☐ Nøytral ☐ Delvis enig ☐ Helt enig</p>	<p>G16. Vem eller vilka tycker du ska få vara med och bestämma hur rovdjuren skall skötas?</p> <p>Domstolarna (1) EU (2) Jägarna (3) Kommunerna (4) Lantbrukarnas riksförbund, LRF (5) Lokalbefolkningen (6) Länsstyrelsen (7) Naturskyddsföreningen, SNF (8) Naturvårdsverket (9) Ornitologiska föreningen, SOF (10) Polisen (11) Riksdagen (12) Rovdjursforskningen (13) Samebyarna (14) Svenska rovdjursföreningen (15) Världsnaturfonden, WWF (16)</p> <p>☐ Tar helt avstånd ☐ Tar delvis avstånd ☐ Vet inte ☐ Instämmer delvis ☐ Instämmer helt</p>	<p>Ikke de samme institusjonene</p>	<p>Q21_1 = G16_12 Q21_2 = G16_4</p> <p>Q21_4 = G16_7 Q21_5 = G16_9 Q21_6 = G16_13 Q21_7 = G16_3 Q21_9 = G16_6 Q21_11 = G16_5</p>
--	---	--	-------------------------------------	--

<p>Holdinger til bestandsmålene</p>	<p>Q24: Hva synes du om bestandsmålene, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge?</p> <p>Det er Stortinget som bestemmer målsettingene for hvor mange rovdyr vi skal ha her i landet. Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunddyr som føder ungekull), og er i dag: Bjørn: 15 ynglinger Jerv: 39 ynglinger Gaupe: 65 ynglinger Ulv: 3 ynglinger Hva synes du om bestandsmålene, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge?</p> <p>(1)Bjørn (2)Jerv (3)Gaupe (4)Ulv</p> <p>☐ Bør reduseres mye ☐ Bør reduseres ☐ Akseptabelt ☐ Bør økes ☐ Bør økes mye</p>	<p>G8. Våren 2001 bestemte riksdagen hur många stora rovdjur vi ska ha i Sverige. De första målen för antalet föryngringar (honor som föder ungar) motsvarar minst 1 000 björnar, 1 500 lodjur, 575 järvar och 200 vargar. Vad anser du om de av riksdagen beslutade målen för rovdjur i Sverige?</p> <p>Björn Järv Lo Varg</p> <p>☐ Ska minskas mycket ☐ Ska minskas något ☐ Acceptabelt ☐ Ska ökas lite ☐ Ska ökas mycket</p>		<p>Q24_1 = G8_1 Q24_2 = G8_2 Q24_3 = G8_3 Q24_4 = G8_4</p>
<p>Tid på landsbygda</p>	<p>Q25: Hvor mye tid tilbringer du på landsbygda hvert år?</p> <p>☐ Ingen tid (1) ☐ Svært lite av min tid (2) ☐ Litt av min tid (3) ☐ Mye av tid (4) ☐ Største delen av tiden (5) ☐ Jeg bor på landsbygda (6)</p>	<p>I2. Ungefär hur mycket tid tillbringar du på landsbygden varje år?</p> <p>☐ Ingen tid alls 2 ☐ Mycket litet av min tid 3 ☐ Lite av min tid 4 ☐ Mycket av min tid 5 ☐ Större delen av min tid 6 ☐ Jag bor på landsbygden</p>		<p>Q25 = I2</p>

Tid på fritidsboli- gen	<p>Q26: Hvor ofte bor du i en fritidsbolig?</p> <p>☐ Aldri (1)</p> <p>☐ Én gang i året (2)</p> <p>☐ Noen ganger i året (3)</p> <p>☐ Flere ganger i året (4)</p>	<p>I3. Hur ofta bor du i ett fritidshus som du eller någon i din familj hyr eller äger?</p> <p>1 ☐ Aldrig</p> <p>2 ☐ Mindre än en gång per år</p> <p>3 ☐ En eller ett par gånger per år</p> <p>4 ☐ Flera gånger per år</p>		Q26 = I3
Tid og bosted	<p>Q28: Hvor lenge har du bodd i kommunen du bor i?</p> <p>☐ Har alltid bodd her (1)</p> <p>☐ Født her og har kun vært borte i perioder (for eks. i forbindelse med utdannelse) (2)</p> <p>☐ Innflyter, har bodd her i mer enn 10 år (3)</p> <p>☐ Innflytter, har bodd her i 1-10 år (4)</p> <p>☐ Innflytter, har bodd her i mindre en 1 år (5)</p>	<p>I5. Hur länge har du bott i den kommun du bor nu?</p> <p>☐ Har alltid bott här</p> <p>☐ Född i kommunen, har alltid bott här bortsett från kortare perioder, t.ex studier på annan ort</p> <p>☐ Inflyttad, har bott här i mer än 10 år</p> <p>☐ Inflyttad, har bott här i 1-10 år</p> <p>☐ Inflyttad, har bott här mindre än ett år</p>		Q28 = I5

<p>Bosted</p>	<p>Q29: Her ønsker vi at du skal svare på hvor du bor nå, hvor du og dine foreldre vokste opp (vi deler opp spørsmålet og spør om en ting av gangen).</p> <p>Q29_1: Jeg bor nå Q29_2: Jeg vokste opp Q29_3: Min far vokste opp Q29_4: Min mor vokste opp</p> <p>☐ Mindre grend eller spredtbygd strøk (1) ☐ 200 – 2000 innbyggere (2) ☐ 2000 – 10 000 innbyggere (3) ☐ 10 000 – 40 000 innbyggere (4) ☐ 40 000 – 100 000 innbyggere (5) ☐ 100 000 – 300 000 innbyggere (6) ☐ Oslo (7) ☐ Vet ikke (8)</p>	<p>I6. Var bor du i dag?</p> <p>1 ☐ På landsbygden, eller ort med færre än 200 invånare 2 ☐ Ort med færre än 2 000 invånare 3 ☐ Ort med 2 000-10 000 invånare 4 ☐ Ort med 10 001-180 000 invånare 5 ☐ Stockholm, Göteborg eller Malmö</p>	<p>Ulike størrelse på antall innbyggere</p> <p>Lage nye størrelses kategorier (5 stykk)</p> <p>Nye koder i Norge NyQ29_1 NyQ29_2 NyQ29_3 NyQ29_4</p> <p>☐ Mindre grend eller spredtbygd strøk (1) ☐ 200 – 2000 innbyggere (2) ☐ 2000 – 10 000 innbyggere (3) ☐ 10 000 - 100 000 innbyggere (4) ☐ Store byer (5) ☐ Vet ikke</p>	<p>NyQ29_1 = I6</p>
---------------	--	--	---	---------------------

		<p>17. Nu undrar vi var du och dina föräldrar växte upp. Var bodde du, respektive din far och din mor, större delen av era liv före 18 års ålder?</p> <p>Jag växte upp (1) Min far växte upp (2) Min mor växte upp (3)</p> <p>1 ☐ På landsbygden, eller ort med färre än 200 invånare 2 ☐ Ort med färre än 2 000 invånare 3 ☐ Ort med 2 000-10 000 invånare 4 ☐ Ort med 10 001-180 000 invånare 5 ☐ Stockholm, Göteborg eller Malmö 6 ☐ Annat land i Norden 7 ☐ Annat land i Europa 8 ☐ Land utanför Europa 9 ☐ Vet inte</p>	<p>Ulike størrelse på antall innbyggere</p> <p>Lage nye størrelses kategorier (5 stykk)</p>	
--	--	---	---	--

Bakgrunnsvariabler				
Kjønn	Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	I8. Är du man eller kvinna? 1. Man 2. Kvinna		KJONN = I8
Alder	Alder	I9. Viket år är du född?	Må konstruere en aldersvariabel for de svenske dataene. I9a = 2009 – I9	ALDER = I9a
Barn	UNDER15: Hvor mange av husstandsmedlemmene er under 15 år? 1. Ingen 2. 1 3. 2 4. 3 eller fler	I10. Hur många personer, inklusive dig själv, bor det i ditt hushåll? I10_1: 0-12 år	Ulike mål Felles: Har barn i husholdingen Gjør om UNDER15 og I10_1 til en dummy-variabel 0 = ingen barn under 15 i Norge eller 12 i Sverige 1 = Har barn under 15 år i Norge eller 12 år i Sverige	SMÅBARN
Størrelse på husholding	ANTPERS: Hvor mange personer bor det vanligvis i denne husstanden, når du regner med samtlige voksne og barn (inklusive deg selv)?	I10. Hur många personer, inklusive dig själv, bor det i ditt hushåll? I10_1: 0-12 år I10_2: 13- 18 år I10_3: 19 år eller äldre	Summert I10 slik at de norske og svenske dataene kan sammenlignes	ANTPERS = I10_1+I10_2+I10_3
Utdanning	NY_Utdanning: Utdanningsnivå 1. Grunnskoleutdanning (10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole eller lignende) 2. Videregående utdanning (Allmennfag, yrkesskole eller annet) 3. Universitets-/høgskoleutdanning med inntil 4 års varighet 4. Universitets-/høgskoleutdanning	I12. Vilken utbildning har du? Sätt ett kryss i rutan framför det alternativ du anser stämma bäst in på Dig. Om du ännu inte avslutat din utbildning, markera då den skola du just nu går i. 1 ☐ Obligatorisk skola (t ex	Ulike svaralternativer. Reduser til tre nivåer. 1. Grunnskoleutdanning 2. Videregående utdanning 3. Universitets-/høgskoleutdanning Lag en ny variabel i begge datasettene. Slå sammen 3 og 4 i	

	med mer enn 4 års varighet	<p>grundskola, folkskola)</p> <p>2 ☐ Yrkesutbildning (yrkeskola, fackskola, institut av olika slag)</p> <p>3 ☐ Gymnasieutbildning (även realexamen, folkhögskola)</p> <p>4 ☐ Universitet eller högskoleutbildning</p>	Norge og 2 og 3 i Sverige	
Intekt	<p>Bruttoårsinntekt for husstand</p> <p>HUSINNT: Omtrent hvor stor er denne husstandens samlede brutto årsinntekt (før skatt og fradrag)?</p> <p>1. Under 200.000 kroner</p> <p>2. 200.000 - 399.999 kroner</p> <p>3. 400.000 - 599.999 kroner</p> <p>4. 600.000 - 799.999 kroner</p> <p>5. 800.000 - 999.999 kroner</p> <p>6. 1.000.000 - 1.199.000 kroner</p> <p>7. 1.200.000 – 1.399.000 kroner</p> <p>8. 1.400.000 kroner eller mer</p> <p>Ønsker ikke å svare</p>	<p>Nettomånedslønn</p> <p>I15. Ungefär hur stor är ditt hushålls sammanlagda inkomst efter skatt per månad?</p> <p>1 ☐ Lägre än 10 000 kr per månad efter skatt</p> <p>2 ☐ 10-20 000 kr</p> <p>3 ☐ 20-30 000 kr</p> <p>4 ☐ 30-40 000 kr</p> <p>5 ☐ 40-50 000 kr</p> <p>6 ☐ 50-60 000 kr</p> <p>7 ☐ mer än 60 000 kr per månad efter skatt</p>	Ulike mål og svaralternativer	

Norsk institutt for naturforskning (NINA) er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen naturforskning. Vår kompetanse utøves gjennom forskning, utredningsarbeid, overvåking og konsekvensutredninger.

NINAs primære aktivitet er å drive anvendt forskning. Stikkord for forskningen er kvalitet og relevans, samarbeid med andre institusjoner, tverrfaglighet og økosystemtilnærming. Offentlig forvaltning, næringsliv og industri samt Norges forskningsråd og EU er blant NINAs oppdragsgivere og finansieringskilder.

Virksomheten er hovedsakelig rettet mot forskning på natur og samfunn, og NINA leverer et bredt spekter av tjenester gjennom forskningsprosjekter, miljøovervåking, utredninger og rådgiving.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-2475-8

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor
Postadresse: Postboks 5685 Sluppen, NO-7485 Trondheim
Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, NO-7047 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01
E-post: firmapost@nina.no
Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger